سەردەمی نوێ

لەلایەن دەستەی نووسەرانەوە دەر دەچێ

خاوەنی ئیمتیاز
د. جەمشید حیدەری
سەر نووسەر
کەریم حسامی

ساڵی یەکەم — ژمارە ٩ — رەزبەری ١٩٦٥ — ئوکتوبری ١٩٨٦ — نرخی ٦ کرۆنی سوید یە

سی ساڵ لەمەو بەر، دڵی پاك و بەهێز و خاوەن ئیرادەی سەردارێکی کورد لە لێدان کەوت.

دڵی قارەمانێك لە لێدان وەستا، کە بە توانا و دەرەتانێکی کەم و ئیرادەیەکی پۆڵایینەوە، بۆ رزگاری کورد و سەر بەخۆیی کوردستان دەستی دایە چەك و بەرەنگاری گەورەترین دەوڵەتی ئیستعمارگەری ئەو سەردەمە بوو.

ئوکتوبری ئەم ساڵ، سی ساڵ بەسەر کوردستانی بێ شێخ مەحمود تێ دەپەڕێ. بەڵام شوێنەواری تێکۆشانی شێخ هەر دیارە و رێبازی ئەو لە کوردستان دا هەر درێژەی هەیە.

یادی ئەو سەردارە مەزنە ئێستاش پاڵ پێوەنەری ئازادیخوازانی کوردە و کردەوە و ئاکاری جوامێرانەی ئەو هاندەری خەبات و تێکۆشانە.

ئەتەوەکەمان لە کاتێکا یادی سی ساڵەی کۆچی دوایی شێخی نەمر دەکاتەوە، کە نیشتمانەکەی لەم دیو ئەو دیوەوە کەوتۆتە بەر پەلاماری لەشکری دوو رێژیمی شۆڤێنی و کۆنەپەرست و خوێن رێژ کە دەستیان لە ئینگلیزی ئەو دەم ئەستاندوە.

بەڵام داگیرکەران خەیاڵیان خاوە. خەباتی ئەتەوەی کورد بۆ رزگاری و ئەهێشتنی چەوسانەوە و بۆ دیموکراسی و ئازادی درێژەی هەیە. ئەو ئاگرەی شێخ مەحمود دای گیرساند بوو ئێستا مەشخەڵی بەرزترە و ئەك هەر ناوچەی سلیمانی بەڵکوو کوردستانی گرتۆتەوە.

"سەردەمی نوێ" بۆ رێز گرتن لە گیانی پاکی ئەو سەردارە مەزنە زۆربەی لاپەرەکانی ئەم ژمارەیە بۆ یادی شێخ مەحمودی نەمر و باسی شۆڕشەکانی ئەو تەرخان دەکات.

یادی شێخ مەحمودی مەزن

نووسینی: خاوار

شێخ مەحمود لە ساڵی ١٨٨٠ز دا لە سلێمانی لە دایك بووە و لە بنەماڵەی شێخانی بەرزنجیە، ناوبانگی ئەو بنەماڵەیە لە شێخ مارفی نۆدێ و کاك ئەحمەدی شێخەوە بە کوردستان دا بڵاو بۆوە. لە دوای تێکدانی ئەمارەتی بابان و داگیر کردنی ناو شاری سلیمانی لە لایەن لەشکری عوسمانلیەوە، ئەو بنەماڵەیە بوون بە جێگری دەسەڵاتداری ناوچەکەو جگە لە دەسەڵاتدارێتی ئایینی، وەکوو دەمڕاستێکی سیاسیش بەرەبان سەر بوون بە جێگەی رێزلێ گرتن لە لایەن سولتانەکانی عوسمانلیەوە.

بە کەم بەشداری کردنی ئەو بنەماڵە بە بۆ پشتگیری کردن لە خەرای عوسمانلی ئەوە بوو کە کاك ئەحمەدی شێخ ترێکی لە مرید و دەرویشەکانی بە سەر کردا.

بۆ لاپەڕەی ٢

سائێك لە بەردەم بەردە قارەمان دا

مەنسووری حەفید

بۆ رێز لێنان لە گیانی پاکی نیشتمان پەروەرێك خەڵکی ساتێك بە بێدەنگی رادەوەستن، کە جێی لە بەرمە ٣٠ ساڵ لەمەو بەر، لە دەمە ئێوارەی رۆژی دەی رەزبەری ١٩٥٦ دا کە تەرمەکەی شێخ مەحمود گەیشتە وە دەربەندی بازیان، لە بەر دەم بەردی قارەماندا بۆ ساتێك تەوبان راگرت. ئەوە دوا رێز لێنانی ئەو سەرکردە بە بوو، بۆ ئەو بەردەی کە یەکەم گوللەی شۆڕشی لە پاڵدا تەقاند و بە برینداریش لە پاڵی دا گیرا.

جگە لە وەش دەتوانین بڵێین کە ئارامگەی سەرباری وێبوە، چونکە سەند حەفتەی ماسی لە وێدا بێ بەر و شوێن چوو، بوو بە بەشێك لە سەربارە وسووەکانی رێگای رزگاری کوردستان، دوایی ئەو ماڵئاوایی وریر کرتنە، رێگای شاری خاموش و بێ دەنگی سلیمانی گیرابە بەر، بەڵێ شار هەر هێندە بێدەنگ بوو تا تەرمەکەی شێخ گەیشتەوە، ئینجا دەنگی هاوار و رابەرین وری بە بێدەنگیدا و بۆ بەردانی شێخ لەنێو گووری جەماوەری دڵ بریندار بە تەرمەکەی شێخەوە گەمارۆی سەرا و بەندیخانەیان دا و رێزیمیش لە وەڵامی داواکەیاندا، بە ئەستێ سەر گوللە باران کردن و ئەو شەوەش لەو رابەرینەدا

بۆ لاپەڕەی ٣

هەواڵنامەی کتێب

پاشماوەی ل ١ یادی ••

بەهۆی شێخ سەعیدی کورە زای نارد بۆ پالپشتی عوسمانلیەکان و عوسمانلیش لە پاداشی ئەوەدا (٥) گوندیان بۆ تەرخان کرد بۆ خۆی ودەست وپێوەندەکانی و دوای ئەوەش جوگای کاك ئەحمەدیشیان دایە لای ئاو بارە وبەم جۆرە کە ئەمانە بوون بە سەرچاوەی دەس راوێشتنی ئابووری ودەرامەتی ئەو بنە ماڵە یە. شێخ سەعیدی باوکی شێخ مەحمود دۆستایەتی زۆر بە هێز بوو لە گەڵ سوڵتان عبدالحمید دا، لە کاتێك دا کە دەعوەت کرا بوو کە بچێت بۆ ئەستەمبول لە موسڵ ئەو تاقمەی کە سەر بە (اتحاد وترقی) بوون ودژی عبدالحمید و دۆستەکانی بوون، لە رۆژێکی جەژن دا پیلانێکیان ساز کرد (صدیق دملوجی لە کتێبەکەیدا - الضحایا الثلاث باسی ئەو پیلانەی بە دوور ودرێژی کردوە) پەلاماری شێخ سەعید وتاقمەکەیان دا و لە ئەنجامدا شێخ سەعید و شێخ ئەحمەدی کوڕی و چەند کەسێکی تر کوژران وشێخ مەحمود وشێخ قادری برای لە شوێنێکی تری پارێزراو دا بوون لە گەڵ ئەوانەی کە (١٢٠) کەس بوون لە گەڵیا لە رێی هەولێرەوە نێرانەوە بۆ سلێمانی.

کە ئینگلیزەکان لە سەرەتای شەری شەری جیهانی یەکەمدا لە ٦/ ١١/ ١٩١٤ دا (فاو)یان (لە خوارووی عیراق دا گرت و بەرەو ژوور بوونەوە، والی عوسمانلی لە بەغدا بە ناوی غەزاوە داوای لە عەشیرەتە عەرەب وکوردەکان کرد کە رو بە رووی ئینگلیزەکان بوەستن وکوردەکانیش لە سەر ئەو داوخوازیە نزیکەی هەزار کەسێك کە زۆربەیان چەکدار بوون بە سەر کردایەتی شێخ مەحمود لە شەری (شعیبە) دا بەشداریان کرد. بە لام عوسمانلیەکان لەو شەرەدا زۆر خەراپ شکاو لە مانگی نیسانی ساڵی ١٩١٥ دا بە شکاوی گەرانەوە دوای ئەوەی ٢٥٠٠ کەس کوژراو وبرینداریان هەبوو، ٨٠٠ کەسیشیان لێ بە دیل گیرا. دوای شە و شکستنەی عوسمانلی شێخ مەحمود بۆ سلێمانی گەرایەوە. هەروەها جارێکی تریش لە ساڵی ١٩١٧ دا کە لەشکری روسی قەیسەری گەیشتنە ناوچەی (ئۆلتاوا) لە شارباژێر، دووبارە شێخ مەحمود بە خۆی وبە هێزێکەوە چوو بۆ یارمەتیدانی عوسمانلی. دەگوو باسی ئەو رۆژانە وای ئەگێرانەوە کە روسەکان نیازیان وابوو شاری سلێمانی داگیر کەن. بۆیە زۆربەی خەڵکەکە چۆڵیان کرد و شێخ هەوڵیدا کە پێوەند لە گەڵ روسەکاندا بکا بۆ ئەوەی ئەگەر چوونە ناو شاری سولێمانی زیان بە کەس نەگەیەنن. بە لام لەو کاتەدا کە شۆرشی سوسیالیستی ئوکتوبر رووی دا لەشکرەکەی روس گەرایەوە بۆ ولاتی خۆ کە ئینگلیزەکان لە ١٩١٨/٥/٧ شاری کرکوکیان گرت و تورکەکان رایان کرد شێخ مەحمود لە گەڵ (ئەرنولد ویلسن)ی لێپرسراوی ئینگلیزدا پێوەندی گرت، بە لام رۆژی پێ نەچوو لە ٢٤/ ١٩١٨/٥ دووبارە تورکەکان کرکوکیان گرتەوە و شێخ مەحمودیان لە سلێمانی گرت ونار دیان بۆ کرکوك و دادگای عوسمانلی بریاری خنکاندنی دا. عەلی ئیحسان پاشا کە قائدی عوسمانلی بوو، ویستی سوود لە دەسە لاتی شێخ مەحمود وەربگرێ لە بەر ئەوە لێی خۆش بوو بەرە لای کرد و پارە و چەکی دایە و ناردیەوە بۆ سلێمانی بۆ ئەوەی ئەو ناوچەیە لە دەستی ئینگلیزەکان بپارێزێت.

مانەوەی تورکەکان لە کرکوك دا زۆری نەخایاند چونکە بە پێی رێکەوتنی (مودرۆس) کە لە ١٩١٨/١٠/٣٠ دا مۆر کرا دووبارە ئینگلیزەکان چوونەوە ناو کرکوك.

بەر لە شەری یەکەمی جیهانی و لە کاتی شەرەکەدا و دوای ئەوەش ئینگلیزەکان پیەا پیەا ئەفسەر و شارەزایانی خۆیان ئەنارد بۆ کوردستان بۆ شارەزا بوونی بار و هەلومەرجی ناو کوردستان و دانیشتووەکانی. کەشتەکەی (ریچ) نموونەیەك بوو لەو جورە بۆ قەلایە.

لە کاتی شەر ودوای شەر بە تایبەتی ئەو ئینگلیزانەی کە ماوەیەك بوو لە هیندستان بۆ ئەو مەبەستە تایبەتە ئەگۆش کرابوون، بە شێوەی نهێنی و بە ئاشکرا ئە چوونە کوردستان. دوای داگیر کردنی بەغدا (میجر سون) نێررا بۆ ناوچەی خانەقین و دەور و بەری کفری و (کاپتن نوئێل کە دوایە بوو بە میجر) نێررا بۆ لای شێخ مەحمود کە ماوەیەك بوو دوای کشانەوەی تورکەکان دەستی بە سەر ناوچەی سلێمانی داگرتبوو. بەڵگە نهێنیەکان رووی ئەکەنەوە کە (نوئێل) زۆر بە تووندی لایەنگری پێك هێنانی دەوڵەتێکی کوردی بوە لە کوردستاندا و لە راپۆرتە نهێنیە کانیدا زۆر بە گەرمی کار بەدەستانی بەریتانیای هان ئەدا کە دەوڵەتێك لە کوردستان دا مەزرێنن.

مامۆستا رفیق حلمی لە یاداشتەکانیا ئەڵێ: ئەگەر رۆژگار بە دڵی نوئێل بچوایە بە رێوە، هیچ گومانم لەوەدا نە بوو کە بناغەی کوردستانێکی گەورەی دادەمەزراند. بە لام بە داخەوە نوئێل زور لە کوردستان نەمایەوە چونکە ئینگلیزەکان ناردیان بۆ ناوچەی قفقاس و لە گەرانەوە دا لە لایەن شۆرشگێرەکانی (جەنگەلی) یەوە بە دیل گیرا. لە ساڵی ١٩١٩ دا حکومەتی بەریتانیا بریاری ئەوەی دا کە شێخ مەحمود لە ناوچەی سلێمانی دا بکرێت بە حوکمدار. بێگومان ئینگلیزەکان ئەو بریارەیان تەنها بۆ سوودی خۆیان بوو. ساڵێك بۆیان دەر کەوت کە شێخ مەحمود بەو سنوورە دەسە لاتە کلك و کوێ براوە قایل نابێ کە بۆی دانرا بوو، جگە لەوەش تورکەکان لە بەر لاوازی و ئاژاوەی ناو خۆیان ئەو مەترسیەی لێ ئەکرا کە جارێکی تر داوای ویلایەتی موسل بکەنەوە، لە بەر ئەوە بایانداوە سەر ئەوە کە ویلایەتی موصل بە هەموو کوردستانی خوارووەوە بدەنە پاڵ میزو پوتامیا و بە هەمووی عیراقێکی سەر بە بەریتانیا دروست بکەن. ئەوەی شایانی باسە، جگە لە گرنگی ستراتیژی کوردستان، چاڵە نەوتەکانیشی هۆیەکی سەرەکی بوو بۆ ئەوەی کە ئینگلیزەکان بریاری ئەوە بدەن کە هەر لەو کاتەوە کێشەی دوارۆژی پێوەندی کوردستان وعیراق لە سەر ئەو چاڵە نەوتانە بەوە چارە سەر بکا کە هەر دوولا بکا بە یەك و لە ژێر دەسە لاتی خۆیدا بێ. بۆ ئەم مەبەستە (فیصل)یان لە حیجازەوە بە کێش کرد و دام ودەزگایان لە ژێر سایە و دەسە لاتی خۆیان بە پشتگیری کردنی هێزی ئاسمانی بۆ داناشی و بە زۆر کوردستانیان خستە سەر عیراق کە لە گەڵ ئەوەشدا کە بەڵگە نهێنیەکان و راپۆرتە کانی ئەو سەردەمە هەموو دانیان بە وە دانابوو کە دانیشتوانی کوردستان زۆربەیان نە بە فیصل ونە بە بەستنی کوردستان بە عیراقەوە رازی نە بوون.

ئەوە بوو بەر لەوە لە ساڵی ١٩١٩ دا - بە سەر کردایەتی (جەنەرال فرایزر) ئینگلیز هێزێکی ناردە سەر شێخ مەحمود لە دەربەندی بازیان دا روو بە رووی یەك بوونەوە و لە پاش شەرێکی خوێناوی، لە سەر دەست کورتی شێخ لە چەك و جبەخانە روو بە رووی هێزی داگیر کەری پرچەکو جبەخانەی هەندێك لە کوردەکان) وەکوو جبەخانەی ئۆشیری حەمەدی سیمانی هەمەوەند لە دەربەندی بازیان دا کردی) دەسە لاتی ئەوەی نە بوو کە زۆر بەرگە بگرێت ئەوە بوو شێخ شکا و لە ژێر بەردە قارەماندا لە لایەن سەربازێکی (گورکە)وە بە شمشێر بریندار کراو بە دیل گیرا و بەو رامەوە لە چیچماڵ درا بە دادگای سوپاو لە پێشدا بریاری خنکاندنی درا و لە دوا ییدا ئەو بریارە گۆررا بە وەی کە دوور بخرێتەوە بۆ هیندستان. کە شێخ محاکەمە کرا لە دادگا لێیان پرسی ئەو شەرە خوێناویەت بۆ کرد و وەکوو چەتەیەك رو بە رووی هێزی رزگار کەر بوویەوە؟ لە وەلامدا وتی: من چەتە و رێگر نیم، دەستی برد لە ناو بەندەکەی قوڕئانێکی بچوك و ترجمەی مادە (١٢)ی بریاری ویلسن سەرکوماری ئەمریکای بە کوردی نابوو دەری هێنا و وتی من بە پێی ئەم ماددەیە داوای مافی نەتەوەی کوردم کردوە وشەرەکەش هەر لە سەر ئەو داوایە بووە. لە ماوەی ئاوارە بوونی شێخ مەحمود لە هیندستان، ئینگلیزەکان (میجر سون)یان کرد بە حاکمی سیاسی لە سلێمانی. میجر سون بە پێچەوانەی میجر نوئێل کابرایەکی لووت بەرز بوو، زۆر رقی لە شێخ مەحمود وبنە ماڵەی شێخان بوو. میجر سون هەر چەند بە رواڵەت زمانی کوردی خۆش ئەویست و بۆ گەشە پێدانی زمانی کوردی دریخی نەکرد بوو لە کاتی دەسە لاتیا لە ناوچەی سلێمانی زمانی کوردی کرد بوو بە زمانی رەسمی بۆ نووسین و خوێندنەوە و پێوەندی کردن لە دەزگاکان دا و بە پەلە ئەلف وبێیەکی کوردی چاپ کرد و هانی نووسەران وشاعیرانی داکە بە کوردی شت بنووسن و بلاو بکەنەوە و پاداشی تەرخان کرد بۆ ئەو کەسانەی کە چاکترین شیعر بنووسن بە کوردی یەنی بلاو ئەکەنەوە، بە لام لە راستیدا ئەو تەقەلایەی هەر بۆ سوود و بەرژەوەندی هێزی ئینگلیزی داگیرکەر بوو، ئەی ویست لە رێی ئەو خۆ خۆشە ویستکردنەوە دەم بژەنێتە کار وباری ناو چەکە و خەلکەکە بە مل کەچی بۆ ئینگلیز را بهێنێت.

دوای ئاوارە بوونی شێخ مەحمود ومانەوەی لە هیندستان، هەندی رووداوی تازە هاتنە پێشەوە و هەلومەرج گۆرا. عەلی شەفیقی تورك (ئۆزدەمیر) ماوەیەك بوو لە ناوچەی رەواندز پرو پاگاندەی ئەکرد دژی ئینگلیزەکان و هەلێتی بە درۆ بلاو دەکردەوە دەربارەی مافی کورد ئەگەر ئینگلیزەکان لە ویلایەتی موصل دەربکرێن. روسەکان پێوەندیان لە گەڵ تورکە کەمالیەکاندا بە هێز کرد بوو، شەری تورك و یونان بە سەر کەوتنی تورکەکان کۆتایی پێ هاتبوو (کە لە راستیدا کوردەکان دەورێکی زۆر بالایان هەبوو لەو سەر کەوتنەدا). لە بەر ئەوە ئینگلیزەکان بە حسابەکەی پێشوویاندا چوونەوە و بە ناچاری شێخ مەحمودیان لە هیندستانەوە هێنایەوە ولە گەرانەوەدا لە بەغدا چاوی بە (فیصل) دەکەوێ. لەو کاتەدا دەبێ لە بەغدا کە شوکری فضلی شاعیر ئەو شیعرە پێشکێش ئەکات بە شێخ مەحمود کە ئەڵێ:

"ئێش کە رووی ئێستا لە هەورازە
سەرەو ژێری نە کەی
فکری وردەشی ئەوی، هەر بە دوعاو
نوێژی نە کەی
گەرە شێوێنێ کە کای کۆنی بە بادا
نە کێت
جاکە هەر لێ خوری، سەبری دەمە
کاوێژی نە کەی"

بەم جورە شێخ مەحمود گەرایەوە بۆ سلێمانی ولە ١٩٢٢/١٠/١٠ دا وەزارەتێکی نیشتمانی بە سەروکایەتی شێخ قادری برای پێك هێنا و لە ٢٤/ ١٩٢٢/١٢ دا حکومەتی بەریتانیا و عیراق دانیان نابە مافی کورد ورەوای پێك هێنانی دەوڵەتێکی کوردی لەو ناوچانەی کە زۆربەی دانیشتووەکانی کوردن و داوا کرا کە وەفدێك بنێرن بۆ دەست نیشانکردنی

بۆ لاپەری ٦

یادی مه ردان

نووسینی : د. جه مشید حه یده ری

ئەو بیرە راستە کە دەگوترێ جەماوەر مێژوو دروست دەکا. بەڵام بێگومان لەهەمان کاتیشدا ناکرێ دەورێکی بالای هەبە لە بار و دۆخی مێژووی خۆیدا. راستە تاکە کەس مێژوو دروست ناکات، بەڵام رۆڵێکی کاریگەری پێش دەبینێ لە مێژوودا کە لە کەی و مرۆڤانەتیدا. لە مێژووی شارستانەتی و خەباتی رزگاری خوازی گەلاندا لە هەموو قۆناخێکدا میلله تان شانازی بە چەند مرۆڤێکی لێهاتووی خۆیان دەکەن و مێژووی ئەو میللەتانەش ناوی ئەو مرۆڤانە بە پیتی زێرین تۆمار دەکات. ئەو مرۆڤانە جا سەر کردەی سیاسی بن، یان قارەمانی شەر و یان دانەری شاکاری ئەدەب و هونەر و زمان. ناوی ئەو مرۆڤانە دەکەوێتە سەر زمانی خەڵکی سادە و هەروەکو بەیت و هەڵبەست و گۆرانی و شیعر و داستان وەتە وەی تازە پێگەیشتوودا رۆژبەرۆژ بەرەو رەدەکرێت.

مێژووی کۆن و نوێی کوردستانیش کە تا ئێستا لە لایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە زۆر لاپەڕەی شێواونەتەوە و خوێندراوە، بەڵام ئەوەندەی تۆمارش کراوە بەو کەم و کوڕییە شەوە چەند پیاوی ناوداری لێ هەڵکەوتوە و شوێنی خۆیان لە لاپەڕەکاندا کردۆتەوە، بە تایبەتی دوای سەدەکانی ناوەراست، تا رۆژی ئەمڕۆ. لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە کە گیانی ئازادی خوازی و رزگاری کوردستان هاتە پلەیەکی بەرزتر و لاپەڕەی تازە و خوێناوی تری تۆمار کردوە، هەندێ لایەنی ئەو مێژووە لە نووسینەکانی مێژوو نووسانی نوێیان وەدەردە. کەوێ، بە تایبەتی ئەگەر بزانیـن مێژووی نوێیان گرنگی پتری پێدراوە. چونکە رووداوەکان تازەترن و بەڵگەنامەکان لە ناو نەچوونە. خامەی رەنگینی مێژوو نووسانی دڵسۆزی کورد تیشکی خستۆتە سەر ژیان و خەباتی شۆڕە سوارانی رێگای ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان لە ناوەراستی سەدەی نۆزدە وە تا ناوەراستی سەدەی بیستەم، وەک بەدرخان پاشا و شێخ عوبیدوڵای نەهری و شێخ سەعیدی پیران و شێخ مەحمودی نەمر و قازی محەمەد و مستەفا بارزانی و ....

هەرچەندە تا ئێستا وەک پێویستە زۆر لایەن و رووداوەکانی ئەو سەردەمە تۆیژینەوەی لە سەر نەکراوە، بەلام تا رادەیەک هەوڵ دراوە، خەباتی سیاسی و ژیانی هێندێ لە کەڵە پیاوەکان بخرێتە ژێر تیشکی زانست. بە تایبەت چەند لێکۆڵینەوەیەک کراوە لە سەر شۆڕشەکانی شێخ مەحمودی مەزن.

ئەو بەڵگانەی کە تا بیست ساڵ لەمەوبەر چەند کەوتوون، بە تایبەتی رۆژنامە و گۆڤارەکانی کوردی کاتی حوکمدارییەتی شێخی نەمر، یا خود یاداشتەکانی مامۆستا رەفیق حیلمی و جەمدی ئەحمەد خواجە و یاداشتەکانی ئەحمەد تەقی و هەروەها نووسینە مێژوویییەکانی مێژوو نووسانی عیراق و دەرەوە. بەلام تائێستا ژیان و بیر و رەوشت و رۆڵی شێخ مەحمود زۆر ئاشکرا نییە لە سەرە و وەک پێویستە روون نەکراوەتەوە. دیارە ئەو لایەنانەش پێویستیان بە روونکردنەوە هەیە.

بێگومان هەڵکەوتنی مرۆڤی بابەرزی قۆناخی مێژوویییە. سەرنجی شێخ مەحمودیش بەندە بە بار و دۆخی زەمانە و جیا ناکرێتەوە لەو پێگە کۆمەڵایەتییەی کە لێی دەرچووە. شێخ کە چاوی کردۆتەوە و شعاری بەبدا کردوە بە تایبەت بە ناوداربوونی بنەماڵەیان لە کوردستان، تێکەڵاوی بەبدا کردوە نەک تەنیا لەگەڵ ناودارانی کورد، بەڵکوو لەگەڵ دەرەوەی کوردستانیش پێوەندی پەیدا کردوە.

دوای کارەساتە دڵتەزێنەکەی موصڵ ساڵی ١٩٠٨ و کوشتنی شێخ سەعیدی باوکی، سەرکردایەتی دینی و دنیایی گەوتۆتە دەست. بیری ئازادی و راپەڕینەکانی گەلانی ژێردەستی دەوڵەتی عوسمانی کارێکی راستە و خۆی کردۆتە سەر بیری شێخ مەحمود و وای لێ کردوە کە بکەوێتە جم و جۆڵ بۆ سەربەخۆیی کوردستان لە قەوارەی دەوڵەتی عوسمانی دا.

پاش شکانی عوسمانی و هاتنی لەشکری ئینگلیز بۆ عیراق، شێخ مەحمود لە رێگای دیپلۆماسی و خەباتی چەکداری یەوە بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆی کورد هەوڵی داوە. گرتن و دوور خستنەوە و دەربەدەری نەیتوانیوە ئیرادەی شێخی نەمر تێک بشکێنێ و لە خەبات ساردی کاتەوە.

ژیان و خەبات و ئاکاری شێخ مەحمود بە جوانی دەری دەخەن کە :

ـ شێخ مەحمود مرۆڤێکی وشیار و دەستە خۆش و ئەدەب دۆست بوە. گرنگی تایبەتی داوە بە بڵاو کردنەوەی خوێندەواری و دەرکردنی گۆڤار و رۆژنامە لە کاتی حوکمدارییەتی و لە سالانی

بۆ لاپەڕەی ٧

کوردستان لە چاپەمەنیەکاندا

گۆڤاری "کوڵتەدان" ئۆرگانی کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئوروپا لقی ئینگلستان لە ژمارە ٦ ی سپتامبری خۆی دا لە ژێر ناو ونیشانی "شارەکانی کوردستان و ئاگری هەر دوو رژێم" دادەنووسێ : " بە پێی هەواڵی گەیشتوو، فرۆکەکانی بەعسی عیراق لە رۆژانی ٢٢ و ٢٤ ی مانگی رابووردوودا، تەیاری ٨٦ چەند هێرشی درندانەیان بردۆتە سەر رەواندوز و سیدەکان و لە ئەنجامدا، دەیان کەس شەهید و دەیان ماڵ وێران و بەسەدان کەس لە کۆمەڵانی گەلی کوردستان برینداو و دەربەدەر بوون. ئەمە یەکەم جار نیە ئەو دوو رژێمە جەپەلە شانبەشانی یەک هێرش دەبەنە سەر کوردستانا لە خوارووژووری سنوور دا. تەنیا لە رۆژی ٩ی مانگی ئەیلووری ٤ ٩٨ فرۆکەکانی سەدامی فاشی ١١٥٠ کە سیان لە ژن و منال و خەڵکی قارەمانی شەرە جوانەکەی بانە رەوانەی قەبرستانی "سلێمان بەگ" کرد. پاش ئەو رووداوە دڵتەزێنەش کە بەداخەوە لە هیچ شوێنێکی ئەم جیهانەدا دەنگی نەداوە. سەدام چەندەها جار هێرشی بردۆتە سەر بانە و مەریوان و سنە و سەر دەشت و خانە و جلدیان و تەنانەت سابلاغ و سەقزیش. بێ ئەوەی خومەینی مستی لێ مەیوان بێت، یان کەمترسەیدەکی وەها بێترسێنە ئە و شارانە کە بتوانـن بەری هێرشی فرۆکەکان بگرن.

ئێستا لە مێژە شارەکانی مەریوان و سنە چۆڵ کراون و خەڵکی خانەقین و سەردەشت لە شارا نەماون و بە شار و شارۆچکە کاندا بڵاو بوونەوە. تۆ بڵێی ئاشتەیی لەوەی خەراپتر بە سەر خەڵکی قەلادزێ دەمدەم هێنابێ؟ هەرچی هەبێ ناکاری رژێمە چەپەڵەکەی خومەینیش لەو دیو سنوورەوە لە خانەقین و کەرکوک و سلێمانی لەوە باشتر نیە. کە وابوو تا هەموومان لە هەرکوێ بین دەنگ و باسی کێبەرکێی خومەینی و سەددام بۆ قڕ کردنی خەڵکی دوو وڵات بە گوێی کۆمەڵانی خەڵکی جیهان رابگەیەنین.

پێمو ترا بێ بە کێشی نەتوان رەحمەت کێشان و رووشنبیرانی ئێران و عیراق. فەوتان وتەمان بۆ هەر دوو رژێمی خومەینی و سەددام.

گۆڤاری ناو براو لە سەر پەلاماری لەشکری تورک بۆ کوردستان دەنووسێ: " جارێکی تریش جەندەرمە خوێناویەکانی رژێمی فاشی تورکیا تاوانێکی تر یان کردە وە دژی گەلەکەمان. جارێکی تریش بۆمبا خوێناوییەکانی ناتۆ، چیاو دۆڵەکانی کوردستانی گرتە وە، بەو هیوایەی بتوانن کە بێ زیاتر تەمەنی رژێمی عەفلەقی فاشی درێژە پێ بدەن. لە رۆژی ١٥/٨/١٩٨٦ هێرشێکی درندانەی تری کردە سەر کوردستانی عیراق و هەواڵەکان وا ئەگەیەنن کە زیاد لە ١٥٦ رۆڵەی بێ تاوانی تر شەهید بوون لەم تاوەدا. ئەم هێرشە بەشێکە لە هاربکاری هەر دوو رژێمی فاشی دژ بە بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلەکەمان و کە مارۆدانی ".

پاشماوەی ل ١ ساتێک ...

ئەختەر قسەکەی بیرە مێردی شاعیری سلێمانی و سنگی خۆی کردە قەڵغانی ئەو هەڵمەتە و گیانی بە خاک سپارد و بۆ ئەوەکەشی تەرمی ئەنجامان لە مزگەوتی گەورە ناشت. خەڵکێکی زۆر یش روانەی بەندیخانە کران.

لەم بابەتە پیرۆزە دا ئەوەی راستبێت نامەوێ باسی ژیانی شێخ و شۆڕشەکانی بکەم. چونکە ئەوە زیاتر پێویستی بە لێکۆڵینەوە و تۆیژینەوە هەیە لە گەڵ شیکردنەوەی بەڵگە نامەکاندا کە لێرەدا ئەو دەرفەتە مان نابێت. بەڵام دەمەوێ لێرەدا تەنیا وەڵامی هەندێ لەو قسە سواوانە بدەمەوە کە زۆر کەس تا ئێستا بە سەر زاریەوە گرتووە بە بێ ئەوەی هیچ بنەڕەتێکیان هەبێت. بە داخەوە تەنانەت لە خوێندەوارانیشم بیستووە. ئەوەش ئەمانەن:

خەڵکێک تا ئێستا بڕوای وایە کە رژێمی ئەوسای ئینگلیز دەیویست کیانێک بۆ کورد دروست بکا، بەلام شێخ نەیدەویست و تێکیدا. لە وەلامی ئەوەدا دەتوانین بڵێین، ئەی لە پارچەکانی تری کوردستان داخۆ شێخی لێ نەبوو تا ببێتە رێگری ئەو کارە. تەنانەت لە کوردستانی خوارووشدا ئەوەی بۆ حوکمداری شێخ دەست نیشان کرابوو تەنێ لیوای سلێمانی ئەوسا بوو کە ناگاتە یەک لە سەر سێی کوردستانی خواروو. خۆ ئەگەر لەوە بوایە کارێکی وابکا بۆ کورد، لەو مەشاڵانەدا دەیتوانی و بەکیشی لە ئینگلیز خوار نەدەکەوت. هەر وەکوو خاکی عەرەبی دابەش کرد بە چەند پارچەیەکەوە و بەڵام دەیان دەوڵەتی بۆ دروست کردن و ئەوەشوو هەر شێخ و ئەمیرێکی بۆ ئەوانە و بەرداخیان بدیانە دەیان کردە سەرو پاشای ئەو شوێنە. جگە لە مەش کە دایان بە حوکمدا بەتی شێخ دانا (میجرسون) یان کردە راوێژکەری شێخ، بەڵام هەموو کاروباری وڵات لە ژێر فەرمانی راوێژکەر دابوو. واتە شێخ دەسوو بەستە دراوەستی تەواوی ئەوان.

بۆ لاپەڕەی ٥

بیرەوەری قارەمانی کورد شێخ مەحموود

وتاری ژێرەوە پێش بیست ساڵ، سپتامبری ساڵی ١٩٦٦ بە قەڵەمی زاناو نووسەری هێژای کورد کاک حەسەنی قزلجی لە رۆژنامەی کوردستان دا بڵاو کراوەتەوە.

هەر چەند ئیمپراتوری کۆنەپەرستی عوسمانی و ئێران بە هەموو توانایان هەوڵیان دا کە نەیەڵن گەلی کورد دەستی بێتەوە بەر خۆ و داوای حەقی خۆ بکا و کوردستان

و بیاوان بە سەنگ و تەرازووی کار و کردەوەیان هەڵدەکێشن. تا کارو کردەوەیان قورستر و بەنرختر بێ ئەوانیش گەورەتر و مەزنترن. نەک تەنیا چیا بەرزەکان و دەشت و دۆڵە ئاڵ و واڵەکانی کوردستان، تەنانەت دوورگەکانی ئەندامان‌ی هیندوستانیش شاهیدی دەدەن کە گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی ناوەراست دا هەوەڵین گەلێک بوە کە دوای شەری هەوەڵی جیهانی دژی ئیستعماری ئینگلیس دەستی دا شۆرشی چەکدارانە. شێخ مەحموود قارەمانی مەزنی ئەو گەلەش لە کاتێک دا کە ئینگلیسەکان تاقە دەسەڵات داری رۆژهەڵاتی ناوەراست بون، تاج و تەختیان دەبەخشی و دەستاند، لە بەرامبەریان دا وێستاو بۆ هەوەڵین جار لەو ناوچەیە دا ئاڵای شۆرشی پیرۆزی لە دژیان هەڵ کرد.

پێویستە تا زۆر بەکورتیش بێ سەرنجێکی بنج و بناوان و سەردەمی ئەم شۆرشانە و سەنەدو بەڵگانە بدەین. تا دەرکەوێ کە گەلی کورد حەقی هەیە هەتا هەتایە بەو شۆرش و راپەرینانە شانازی بکا، وە ناوی پیرۆزی سەرۆکی ئەو شۆرشانە پشت بە پشت لە سەر تەختەڵەی دڵی نەخش بکات.

هەروا بەئاشکراوی بمێنێتەوە، دەوڵەتە ئیستعمارییەکانیش کە دەستیان لە کار و باری تورکیاو ئێران‌دا بوو پێش شەری هەوەڵی جیهانی کوردستانیان بە پێی پەیمانی "سایکس پیکو" بە ناوچەی دەسەڵاتی خۆیان بەش کرد، بەڵام بە پێچەوانەی ئاواتی ئەوان بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کورد لە سەرەتای سەدەی بیستەم‌دا بە چەشنێکی نوێ دەستی پێ کرد و رۆژ بە رۆژ پەرەی گرت تا تەواوی کوردستانی ژێر دەستی عوسمانی، یانی کوردستانی ئێستای عیراق و تورکیاو سوریای تەنیەوە.

شەری یەکەمی دنیا بە شکانی دەوڵەتی عوسمانی برایەوە. شۆرشی مەزنی ئوکتوبر جگە لەوە کە پەیمانی سایکس پیکوی لە سەر نەخشەی ئیستیعمارگەرەکان بۆ دابەشکردنی کوردستان هەڵوەشاند، ئیمکانی تایبەتی دا بە گیانی خەباتی رزگاریخوازی گەلی کورد. بەخۆرایی نیە کە میجرسون مانگی فوریەی ١٩٢٠ نووسیویەتی: **"ناوی بلشویک و هێندی مانای ئاوا بۆ بەدبەختی لێرە لە سولیمانی هاتۆتە ناو".**

ساڵی ١٩٧٠ قشونی ئینگلیز دوای ئەوەی کە بەغدای گرت هاتە کەرکوک. تورکەکان دوای ئەوەی لە عیراقی عەرەبی کشانەوە لە ترسی کوردەکان خۆیان نەگرت و کوردستانی جنوبیان بەجێ هێشت. لەو دەمەدا شێخ مەحمودی نەمر هێندێکی لە ئەفسەرو سەربازانی کورد کە لە پێشدا لە قشونی عوسمانی دا بوون کۆکردەوەو ئیدارەی وڵاتی گرتە دەستی خۆی. حکومەتی بریتانیاش ناچار بوو مل راکێشی کە شێخ مەحموود کوردستانی جنوبی ئیدارە بکات.

کوتلوف نووسەری سوڤیەتی لە کتێبی خۆی دا بە ناوی **"شۆرشی رزگاری نەتەوایەتی ساڵی ١٩٢٠ لە عیراق"** دەنووسی "ئینگلیزەکا کە دوای شەری هەوەڵی دنیا عیراق و کوردستانیان داگیر کرد، هەوڵیان دا تەواوی کوردستان بخەنە ژێر حوکمی ئەفسەرە سیاسیەکانی خۆیان، بەلام لە ئەنجامی ئەوەش ئینگلیزەکان ناچار بوون (ئوتونومی) هێندی لە مەڵبەندەکانی کوردستان قبول بکەن. مانگی ئوکتوبری ١٩١٨ نوئێل کە لە شاری سولیمانی ئەفسەرێکی ئینگلیزی بوو، فەرمانی پێ درا کە بە شێخ مەحموود رابگەیەنێ بە ئەفسەرێکی بەرزی ئینگلیز بەوی بکا دەبێتە حکومەتی ئەشەکانی سلیمانی".

کوتلوف لە مەر سەبەبی ئەوە بە ئینگلیزەکان بۆ چی ئەوەیان کرد دەنووسێ: "چونکە ئینگلیزەکان خۆیان توانایی ئەوەیان نەبوو لە کوردستان هێمنایەتی بپارێزن. ناچار بوون کە لە پیاوە خاوەن دەسەلاتەکانی کوردستان کەڵک وەرگرن".

کوتلوف دەنووسێ: "شێخ مەحمود بە تەمای ئەوە بوو کە بەشی جنوبی کوردستان لە ژێر حوکمی خۆی دا کۆ بکاتەوە، وە بەم جۆرە وە حکومەتی کورد دابمەزرێنێ. بەلام وردە وردە تێگەیشت کە ئینگلیزەکان دژی حکومەتی کوردانن وە دەیانەوێ بە قازانجی خۆیان لە رێزو حورمەتی ئەو کەڵک وەرگرن. لە بەر ئەمە بریاری دا کە خەڵک لە دژی ئینگلیزەکان هان دا و بە زۆر حاکمیەتی ئەو ناوچەی کوردستان وەدەست بێنێ و حکومەتی کوردان دابمەزرێنێ".

ئەم قسەیە زۆر راستە. "ج. ستین جونز" قسەی هێزەکانی ئەفراسیاوی ئەفسەری ئینگلیزی لە راپۆرتی خۆی دا کە وەرگەراوی عەرەبیەکەی لە ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٣ی گوڤاری عەسکەری عیراق دا چاپ کرابوو دەنووسێ "سەبەبی ئەسڵی **شۆرشی کوردەکان ساڵی (١٩١٩) دامەزرانی حکومەتی سەر بە خۆی کورد بوو".**

ئینگلیزەکان کە سەرەبەخۆیی گەلی کوردیان بۆ مەسڵەحەتی وڵاتی خۆیان بە خەتەر دەزانی و هەستیان بە دوژمنایەتی کوردان کرد بوو، دەستیان کرد بە خۆ ئامادە کردن بۆ سەر کوت کردنی کوردەکان.

کوتلوف دەنووسێ: "ئینگلیزەکان دوای ئەوە کە جێگای خۆیان قایم کرد و بەهێز بوون، کەلکیان لە و تاقەتە دەرەبەگانە وەر گرت کە لەگەڵ شێخ مەحموود ناکۆک بوون. ئەو حکومەتەیان تێک دا. شۆرشی کورد بە سەرۆکایەتی شێخ مەحموود بیستی مانگی مای ساڵی ١٩١٩ دەست پێکرا، لە سلیمانیەوە تا کرکوک دەها هەزار کورد لە دژی ئینگلیزە داگیرکەرەکان راپەرین. لەم شۆرشە دا هێندی لە کوردەکانی ئێرانیش هاوبەش بوون. مەسەلەن **مەحموود خا**نی دزڵی یەکی لە سەرۆکەکانی عەشائیری هەورامان بە فەرمانی شێخ مەحموود پەلاماری سلیمانی دا، بە هەوەڵین هورووژم ئەو شارەی گرت و تەواوی حاکمە سیاسیەکانی ئینگلیزی بە دیل گرت. شێخ مەحموود دەستی کردەوە بە حوکمرانی لە ٢٢ی مانگی مای ئەم ساڵە دا شەر دەس پێکراو. لە پێشدا **دانیکلس**ئەفسەری ئینگلیزی بە قشونێکی زۆرەوە شکا و پەرش و بلاو بوو، خۆی وئەفسەرە سیاسیەکانی تر گیران، بەلام میجەر سون رای کرد. پەیتا پەیتا قشونی ئینگلیز دەهات و دەشکا. فرایزیر زۆربەی ئەو قشونەی ئینگلیز کە لە عیراق بوو **هێنا** لە سی مانگی ژوئیە دا شەر توند بوو. ئاخریەکەی لە شەری دەربەندی بازیان بەهۆی خەیانەتی کە سانێکە وە شێخ مەحمود بریندار کراو حکومەتەکەی دوایی هات. شێخ مەحمود لە بەغدا موحاکەمە کرا و حوکمی ئیعدامی درا، بەلام ئینگلیزەکان نەیان وێرا ئیعدامی کەن. حوکمەکەیان کرد بە ٢٠ ساڵ حەبس ونار دیانە دوورگەی **ئەندامان** لە هیندوستان.

دیارە ئەو شۆرشەی بە دەستی شێخ مەحمود هەڵگیرسابوو نە کوژاوە.

لە شەی قشوونەکەی فرایزیر دەنووسێ "دوای برانەوەی ئەم شۆرشە کۆمەڵێکی کوردی لە ئەفسەرانی کورد وهێندێ پیاو ماقوڵی سلیمانی پێک هات، مەبەستیان ئازاد کردنی کوردستان و دامەزرانی دەوڵەتی سەر بە خۆی کورد بوو.

شۆرش سەری هەڵدا و ساڵی ١٩٢٢ زۆر توند بوو. عەشایری پشدەر هاوبەشیان تێدا کرد و لە رۆژێک دا پەلاماری ئەو هێزانەیان داکە لە سلیمانی و شارەکانی دیکەی کوردستانی جنوبی دا بوون. ئەو ئینگلیزانەی لە شارەکان بوون ناچار بوون بە فرۆکە رابکەن. بە ریتانیا ناچار بوو شێخ مەحمود لە هیندوستان بێنێتەوە و حکومەتی کوردی بۆ دامەزرێنێ. شێخ لەقەبی حوکمداری کوردستان و پاشان لەقەبی سولتانی درایە بەلام ئە و خۆی ناو نا مەلیک.

بۆ لاپەری ٦

هەواڵنامەی کتێب

گۆشەی ئەدەب

گۆشەی ئەدەبی ئەم ژمارەیەمان بە نووسراوەیەکی برای بەڕێز کاک "هیوا ئەحمەد" دەڕازێنینەوە کە بە شێوەیەکی جوانی ئەدەبی فیداکاری و خۆڕاگری و نەبەزی تێکۆشەرانی کورد و تاوان و جینایەتی ڕێژیمە دیکتاتۆر و خوێنڕێژەکانی ئێران و عێراقی نیشان داوە.

" دوا داوا "

ڕزەی زنجیری دەرگا هاتە گوێ، بێدەنگی سامگرتووی تێک شکاند. خەوم لێ نەکەوتبوو، لە ناو دەریای خەیالات و بیرم دا بووم، ئاگاداری چارەنووسم نەبووم و نەمدەزانی چیم بە سەر دێت. لەم هۆدە بچووکەدا ئێمە هەشت کەسین و هیچ کاممان نازانین چیمان بە سەر دێت. لە ژێر سێبەری ئیسلامی خومەینی و پاسدارەکان دا کەس نازانێ چی بە سەر دێت. بە تاوانی دژی شۆڕش ماوەیەکی زۆرە لە بەندیخانە دام. تاوانێک لە خۆم دا شک نابەم. چونکە تاوانبار نیم. تەنیا ئەوەندەیە کوردم و ڕزگاری کوردستانم ئاوات ە. بێبەشم ڕایە وەک مرۆڤێکی ئەم سەرزەوییە ئاسایی نەوەمە بەختیار بژیم و نە هێڵم زۆردار و بێگانە دەسەڵاتی ساڵانەم بە تاڵان بەرێ. داوای ژیانێکی یەکسانی و بەختەوەری دەکەم. هەر ئەو بۆچوون و داوایانەم لە بەر ڕووە بەدەکانی حاکمی ئەڕەعیی ئیسلام و لە بێدادگای مەلایان دا بە ناوی دژی شۆڕش و کافر لە قەڵەم دەدرێ.

هیچ تاوانم نیە، بەڵام پێشمەرگەی کورد بە هی خۆم دەزانم و دڵم پێی ڕوون دەبێتەوە. پاسدار و سەرباز بە دوژمن و داگیرکەر دەزانم.

پاش ئەوە کە دەنگی زنجیر و دەرگام گوێ لێ بوو ڕاچڵەکیم. هەستم پێکرد شۆڕەسوارێکی تری کورد ئەمشەو لە پێناو ئازادی و ڕزگاری دا، بۆ کورد و کوردستان دەبێتە قوربانی. لەم ماوەیەدا زۆر جار ئەو دیمەنەم بینیوە. ئەم دەنگە لەم کاتانە ودا، وەک دەنگی کوندە بە بوو پەیامهێنی مەرگە. دەنگی قاچی چەند کەس لە ناڵۆنەکەدا دێتەوە. بێدەنگ هاوڕێکانم ئاگادار کردەوە. هەست بوو چاوەڕوان بوون. چاوەڕوانی کارەساتی ئەمشەوە. یەک لە هاوڕێکانم گوتی: وادیارە خوێن دەڕژێ، وا دیسان لاوێکی تری ئەم کوردستانە بەرەو مەرگ هەنگاو دەنێ. بەسە ناکەی لە خوێنی ئەم لاوانە تێر ناخۆنەوە. وتم لە سەر خۆ بە دەنگ بەرز مەکەوە. ئەگەر لە ڕێگای ئازادی دا هەزاران لاو خۆ بکەنە قوربانی، ئێمە ناتوانین لە ژێر چەپۆکی دوژمنانی ئازادی و ئینسانیەت ڕزگارمان بێ. خوێنی ئێمە و لاوانی کوردستان ڕۆژێک بە ڕەهەندی داری ئازادی بێ ئەگە بە نێت و گەڵ لە بەری دەخەستێتەوە. داگیرکەرانی کوردستان ڕووناکی لە دەروونمان دا شک نابەن، ئەوان زۆر نەزانن، دەزمانی لە ناوبردنی شۆڕش لە کوشت و بڕ و ئێعدامدا دەبینن. بەڵام بە پێچەوانە، ئەوان لاوێک ئێعدام بکەن، دە یان لاو دەهاوژێنن. داگیرکەرانی کوردستان بە ڕووخاندنی هەر ماڵێک گوندێک دەکەنە دوژمن و بۆمبارانی هەر گوندێک شارێک لە خۆیان ڕاست دەکەنەوە.

لە ناکاو دەنگ لە دەرگای هۆدەکەی ئێمە هەستا و دەرگا کرایەوە. دوو پاسداری ژ ٣٠ بە دەست کاوەی دەست بەسەلە پێچەیان دە زووری ئاخنی. کاوە ناوی ساڵێک بوو بە تاوانی بەر ونەوەی ئازادیخوازانە و دڵسۆزی گەل و هاوداری پێشمەرگە، بە دەستی جەلادانی کۆماری ئیسلامی گیرا بوو. لەو ماوەیەدا لە ژێر توندترین ئەشکەنجە و ئازاردا بوو. بەڵام ڕازی بۆ درکاندنی نهێنییەکانی حولانەوە نەکرد بووەوە. دەستیان چار بێسەر و ڕەمان. بە دارە مستەلە هۆدەکە

بۆ لاپەڕەی ٧

پاشماوەی ل ٣ ساتێک ...

ئەوەش بنەما-
لەی فەیسەل لە عێراق دا کردی و بۆ بە لە چواردەی تەمووزی پەنجاوهەشت گەلی عێراق قەڵاچۆی کردن و بە جادەکانی دا ڕایان کێشان. جا نازانم لێرەدا چۆن ئەو گلەیە لە خۆنەفرۆشتنی شێخ مەحموود دەکەن. جگە لەمانە (ئەدمۆنس) ئەو قسانەی لە بەراوێزی یاداشتەکەیدا بە درۆ خستۆتەوە. ئەدمۆنس دەڵێ: ئەوەی لە گەڵ شێخ کرا شتێکی تەکتیکی و کاتی بوو پێویستمان بە خۆکۆکردنەوە هەبوو دەنا هەرگیز لە ستراتیژی ڕێژیمی بەریتانیادا نەبوو کە کورد بکاتە دەوڵەتێک.

دوژمنان ئەو قسە بێسەروبنەیە کە دەڵێن لە بەر ئەوەی شێخ زۆردین دار بووە نەی ویستووە لە گەڵ عەرەبی ئیسلامدا هاوکاری بکا و دەستیان بداتێ و بە چاوێکی سووک و دوژمنانەوە تەماشای دینەکانی تری کردووە. ئەمەش زۆر شتێکی نادروستە. شێخ مەحموود زۆر بەڕێزەوە تەماشای بیرا نائیسلامیەکانیشی کردووە. ئەی شێخ نەبوو کە بەندەکانی ئیلسۆن‌ی لە سەر قورئانەکەی نووسیبووەوە؟ خۆ ئیلسۆن سەرۆکی ئەمریکا بوو، نەک خەلیفەی عەباسی. ئەی شێخ داوای هاوکاری و یارمەتی لە شۆڕشی مەزن و بەرۆزی ئۆکتۆبەر نەکردبێتێش هەموو کەس. ئەی ئەو شۆڕشە شۆڕشی یەکسانی و ڕاستی نەبوو؟ خۆ دەمزانی کە ئەوە شۆڕشی ئیسلامی نیە. جگە لە مانەش ئەی (عەبدولکەریم عەلەکە) وەزیری دارایی نەبوو لە حوکمڕانی شێخ دا خۆ یەکێ بوو لە بنەماڵە مەسیحیەکانی شاری سلێمانی کە زۆر جێگای باوەڕی شێخ بوو.

ئەمانە شتی زۆر دروست و دیارن بۆ بووچەڵ کردنەوەی ئەو قسانەی کە گوایە شێخ نەی ویستووە دەست بێنێتە دەستی عەرەبەوە بۆیە مانی کوردیشی لەوانە وەرنەگرتووە. ئەم شتانەش شتی درشت و دیارن و ڕەنگە پێویستمان بە وردبینیەکی ئەوتۆ نەبێت. ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە ئەم پڕوپاگاندانە کۆن و سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئینگلیزە ویستەکان کە ویستوویانە لە ڕووی دەروونیەوە کارێکی گەورە بکەنە سەر جەماوەری کورد. پڕوپاگەندەش بە گوێرەی باری پێشکەوتنی کۆمەڵەکە گۆڕاوە. بەڵام ئەوەی جێگای پرسیارە ئەوەیە، ئایا تا ئێستاش بیری کوردی لەو ئاستە دایە کە پڕوپاگەندەی وا جێگای خۆی تێدا بکاتەوە؟

ئێمە و خوێنەران

لە لایەن برایەکی دڵسۆزەوە بە ناوی کاک "دەوەن" نامەیەکمان پێ گەیشتوە و دەنووسێ:

"برایانی دەستەی نووسەرانی بەڕێز. سڵاوێکی کوردانەی گەرم. کە لاپەڕەکانی "سەردەمی نوێ" دەخوێنمەوە، بە ڕاستی خۆشییەکی تەزوو بە جەستەمدا دێ و بەر چاوم ڕوون دەبێتەوە. ئەوەش هەر لە بەر ئەوەی کە ئامانج و هیوای بەرز و پیرۆز لە ڕستەکەی دا بەدی دەکەم. کە هەر لە کرەی ئەمێکی باش بریتی هەزارەبەختەکانی وڵاتی خۆمان دەچێ. هەستی بێ پەردەیی پیرۆزی کوردی تێدا دەردەبڕدرێ، لە سنووری ناوچەگەری و شەقڵەم چەنی تێدەپەڕێ و سنوورە دەستکردەکان تێک دەشکێنێ و ئاواتی هەرە بڵندی نەتەوەی کورد دەخاتە ڕوو. باسی کوردستان وەکوو یەک وڵات دەکا و وەک واتێ بەکتەنەوە. دەردەکانی دەست نیشان دەکا و هەتوینیان بۆ دادەنێ. خۆ "سەردەمی نوێ" تاکە ڕۆژنامەیە کە بە زمانی کوردی چاپ بکرێ و بڵاو بکرێتەوە. بەڵام ئەگە تاکە ڕۆژنامە بەکێ سەر بە خۆیی حیزبایەتی هەبێ و بێلایەنی بە ڕاستەر حیزبە سیاسیەکانی کوردستان پاراستبێ و ئەرکە نەتەوەییە پیرۆزەی لە ئەستۆ گرتبێ و بەو جۆرە لایەنگری نەتەوەی مسللەتەکەمان بێ."

پاشان کاک "دەوەن" هێندێ هەڵە و کەم و کوڕی چاپی و تەکنیکی ڕۆژنامەکە دەخاتە بەرچاو و دەنووسێ:

"ئەوەندەی هەڵە و کەم و کوڕی تێدایە بە تایبەت ژمارە چوار، کە خوێنەر ماندوو دەکات. هیوادارم ئەو ناوەڕۆکە پوختانە بە پوختەیی بخەنە سەر لاپەڕەی ڕۆژنامەکە با خوێنەری لێ جارس نەبێ و پێنووسی بوێری خۆی لە قەڵەم بدات و "سەردەمی نوێ" دەوڵەمەندتر بکات."

کاک "دەوەن"ی بەڕێز لە دەستنیشان کردنی هەڵەکان و سەرنجە وردەکانت گەلێک سوپاس دەکەین. هیوادارین هەر ئاوا بە وردی سەرنج بدەیە نووسراوەکان و بۆی بنووسی و هاوکاری بکەی. هومێدمان وایە کە "سەردەمی نوێ" هەر ئاوا پەسندی خوێنەران و ڕووناکبیری و نیشتمانپەروەرانی نەتەوەکەمان بێت.

برای بەڕێز کاک "سەباح ئەحمەد" لە ئەمریکاوە دەنووسێ:

"برایانی دەستەی نووسەرانی "سەردەمی نوێ" سڵاو و ڕێزم بۆتان. هیوای سەرکەوتنتان بۆ داوا دەکەم لە خزمەتی گەلی کورد و کوردستانی خۆشەویست. برایانی خۆشەویست هیوادارم هاوبەشی منیش لە "سەردەمی نوێ" و نووسراوەکانی ترتانا پەسند بکەن. جێگای ئاشاریە و ڕۆژنامەکەم بۆ بنێرن".

برای بەڕێز کاک سەباح لە هاوکاریتان زۆر سوپاس دەکەین. لە مەودوا بە ئادرێسی خۆت ڕۆژنامەت بۆ دەنێرین.

برای بەڕێز کاک "خۆشەوی ئیبراهیم" نامەکەت وەرگرت و سوپاس دەکەین چوونت لە سەر "سەردەمی نوێ" جێگای بایەخ بوو. نان و خۆشی دەستەی نووسەرانە. هیوادارین لە خوێندنەوەدا بەردەوام بی. لە سەر داوای خۆت ڕۆژنامەت بۆ دەنێرین.

دوو برای بەڕێز کاک "زەینەب عابد بێگەیا" و کاک "میم - پۆلات" داوایان کردوە ڕۆژنامەیان بۆ بنێرین لە مەودوا "سەردەمی نوێ" بۆ ئەو دوو برایە دەنێردرێت.

پاشماوەی ل ٢ یادی شیـــخ ...

پێوەندی نێوان کوردستان وعێراق. لـــه ئەنجامی ئەوەدا شیخ دەستی کرد بەکارو باری دەولەتەکەی و دامەزراندنی لەشکری کوردستان بە بەشدار بوونی ئەو ئەفسە- رانەی کە لە لەشکری عوسمانلی رایان کرد بوو، ئالای کورد هەلکرا، پوولـــی کوردستان لێ درا و بلاو کرایەوە، سرودی نیشتمانی، روزنامەی کوردستان وروژی کوردستان دەرچوون کە زمانی حالی شۆر- گانی ئەو رۆژانە بوو. ئەدای ئێکچوونـــی دەولەتەکەی جاری دووهەم، چاپخانە کـــە برایە ئەشکەوتی جاسەنە لە ناوچـــەی سورداش، لە سالی ١٩٢٣ادا روزنامــــەی بانگی حەق یەکەم ژمارەی لە ٥/٣/١٩٢٣ دا دەرچوو، تەنها ئێ ژمارەی دەرچـــوو، دروشمی ئەو روزنامە بە بریتی بوو لە: **"ئاشکێ بە توپ و بومبا ، سه ر فرازه بانگی حه ق"**.

باسی رووداو وبه سەر هات وئالوگۆر لە ماوەی حوکمداریکەی شیخ مەحمود ا باسێکی دوور ودرێژە و ئەو هۆیانـــەی کە بوونە هۆی کربوون و لاواز بوون ونه مانی پرە لە خە م وخە فە ت و کوێـــرە وە ری و لە نووسینێکی سەر پێدا ماوەی باسکردنی نیە. بویە تە نها دیتینە سەر ئەو باسانەی کە پێوەندیان بە هەلوێستی ئینگلیزەوە هە یە. لە سەرەتادا ئە لێتین نه خشەو پیلانی نهێنی جیایە و ئەشتـــی روالەتیش جیایە. ئەوەی کە سوێند خۆر مکان بلاویان ئەکردەوە دەر بارەی رزگار کردنی ئەو میللەتانەی لە ژێر کەلەمەی عوسمانلی دابوون ئەشتێکی سەر زاری و درۆ بوو، راستیەکەی ئەو پەیما نـــە نهێنیە بوو کە لە ژێرەوە لە ٩/٣/١٩١٦ دا بە ناوی پەیمانی (سایکس پیکو) لـــە نێوان بەریتانیا وفەرانسەدا مۆر کرابو. لە دواییدا روسەکانیش قبولیان کردبوو بە پێی ئەو پەیمانە هەموو کوردستانـــی داگیر کراوی ئەوروژی تورکیاو روســـی قەیسەری تەرخان کرا بوو، بـــــەلام ئینگلیزەکان زۆر لە مێژ بوو چاویان بری بوە چالە نەوتیەکانی کوردستان، لــــە بەر ئە وە هەروا بە ئاسانی دەستی لـــێ هەلنە ئەگرت، بویە هەولیدا کە بەشێ بەو مە بە ستە لە رێی فەرەنسیەکانە وە جێ بە جێ بکات.

لە دوای شورشی ئوکتوبر و دوور کەو تنەوەی روس لەو بەشەی کە بوی دانرابو الە راستیدا روسەکان دوای سەرکەوتنـــی شورش ئەوان بوون کە دەستی ئەو پەیما- نەی سایکس پیکویان خستە روو بلاویـــان کردەوە) ئیتر بە دوور خستنەوەی رووس ئینگلیزەکان ترسی ئەوەیان نە ما کـــــە ئەبن بە هاو سنووری روسەکان. بەلکـــــە نهێنیە کان روونیان کردوتەوە کەمێکێك لەو شتانەی کە ئینگلیزی ناچار کرد بوو کە کوردستان بێك بێت، ئەوە بوو کـــه ببێتە بەربەستێك لە نێوان ئەو و روس دا. (ئەگەر کوردستانی تورکیا بدرایە بـــه روس). کوردستان بەو ئالوگۆرە تازەیە زۆر لە جاران پتر بایەخی پەیدا کرد لای ئینگلیزەکان. سەوداو مامەلە وفێل و ته لەکە و جاسوسی ئینگلیز لە کوتەوە بە ناو بانگە بوو. توانی لە ماوەیەکی کــەم دا فەرەنسیەکان بەوە قایل بکات کە واز لە ویلایەتی موصل بهێنێ و بە چە نـــد فرە بەشێکی بەوتی عیراق دەکوتی کردن.

ئەو کاتەی کە شیخ لە هندستان بـــوو تورکەکان خەریکی هەرای نێو خۆیان بون کورد و تورك و ئەرمەن وئاسوری هـــه ر یە کەیان بە جورێك لێی راست ببوەوە. هێزی یونانیەکان مە ترسیەکی رۆژی - خستبوه سەر دلی تورکە کەمالیە کان. بەلام کە دوای هاتنەوەی شیخ بۆ کـــورد ستان و دامە زراندنی دەولـــە تە کـــە ی ئینگلیزەکان توانیان لە کەمالیە کان بێك بێنەوە و ماریکی پر لە دلنیایان بــــۆ فیصل ساز کرد کە مەترسی هه رەشـــە ی داگیر کردنی ویلایەتی موصل لە لایـــەن تورکەکانەوە نە مێنێت و ئینگلیزە کان توانیان دوستایەتی نێوان روس و تورکـــه کان لێك بپچرێنن و بەرامبەر بەوە ئەوا نیش بە لێنیان دا بە تورکە کان کە دەس بەرداری پێك هێنانی ئەو حکومەتە ببن بە خوبەبن کە تورکەکان نەیان ئەوێست لە کوردستانی خواروو سەر بگرێت.

بەو پێیە پەیمانی (سیفر) کـــه لـــه مادەکانی ٦٢ ، ٦٣ ، ٦٤ دا باسی مافـــی کوردی تیا دەس نیشان کرا بوو پشت گوێ خراو پەیمانی (لوزان) هاتە کایەوە کـــه گوێ خوی لە مافەکانی کورد کەر کردبو.

بەو جورە جاریکی تریش ریشه کەی کورد بوه بە خوری و ئینگلیزە کان کە وتنە ویزەی شیخ مەحمود وپەلپ و بیانو گرتن. شیخ هەولیدا پال پشتێك بو کورد بدۆزێتەوە، بۆ ئەم مەبەستە نوێنـــه ری خوی بە نامەوە نارد بو لای قنسولی روس لە تەوریز کە بە ناوی شیخەوە لەو نامە یەدا داوا لە (لینین) کرا یارمەتی کورد بدات. (ئەو نامە یەی شیخ لە سالی ١٩٢٣ دا لە روژنامەی پراڤدا دا بلاو کـــراوه تە وە.

ئینگلیزەکان لە پێشدا هەولیاندا کە شیخ مەحمود وەکوو فەرزه بەکری گیرا و دەست و پێوە ندێکی خویان بنهێننە وە. شیخیش ئاواتی پێك هێنانی کورد- ستانێکی ئازاد وسەر بە ست بوو. لـــه شیعرێکدا بە ئاشکرا بێزاری خوی بەرا مبەر بەو تە فلابەی ئینگلیز دەربریوە

نامە وێ ژینی ئه سارەت، بە سەـــــە
عومری گو مره هی

نایکه مه سه ر خوم بەده ستـــــی
مو ته ه عی تاجی شه هی

قه ت به ئه مری دوژمنا تم نامەوێ
فه رما نده هی

بەو پێیە کە نەخشەی بۆ کێشرا بوو سوپای بەریتانیا و عیراق بە پالپشتـــی هێزی ئاسمانی ئینگلیز سالی ١٩٢٤ پە لامار× شاری سلیمانیان دا و بوردمانیان کرد. (جواهر لعل نهرو لە یادداشتەکانیا باسی ئەو بوردومانەی کردوە). بویشەوە کە سلیمانی لە بوردمان رزگار بکـــات شیخ مەحمود ناو شاری بە جێ هێشت و پەنای بردە بەر چیاکانی کوردستان کـــه دوستی هە میشەیی و ئاقە پالپشتـــــی راستە قینەی بێ منە تی کوردن. شیخ توانی بە خوی و هێزە کانی و پالپشتـــی هەندێ لە دوستە کانی وەك (مەحمودخانی دزلی و کەریم بەگی فەتاح بەگی هە مەوەند و کورەکانی) ماوەیەکی دوور و درێژ دژی هێزی ئینگلیز و عیراق بجە نگێ.

راپورتە نهێنیە کانی ئینگلیز بـــه دوور ودرێژی باسی ئەو شەرانەی تومار کردوە کە گەرمترین و بە ناو بانگترین شەر شەری (ئاو باریك) بوه کـــه شیـــخ مەحمود لە دوای شورشی شه شی ایلولی سالی ١٩٣٠ ی بەر دەرگای سەرای سلیما- نی لە شاخی پیرانەوە رووی کردە ئاوباریك و ئەو شەرە قارەمانانە یەی کرد.

بەلام بە داخە وە ،ورده ورده هێزەکا نی هەتا ئەهات روو لە کزی بوو، کـــه م دەرامەتی ونە بوونی چەك و جبە خانـــه وای لێ کرد کول بدا و لە ئەنجامدا بـــه وە رازی بوو کە لە کوردستان دوور بخر- ێتە وە و بە دوور خراوە یی لە گەرەکی اعظمیەی شاری بەغدا بە زۆر نیشتە جێ کرا هەتا شەری رەشیدعالی گیلانی ١٩٤١ ئەوسا بەغدای بە جێ هێشت هاتەوە گو- ندی (سیتەك)العشار بازیر. لە دوایـیدا لە گوندی (داریکەلی) بۆ یەکجاری نیشتە جێ بوو. تاسالی ١٩٥٦ نەخوشـکـەوت وبرا بۆ بەغدا و لە ٩/١٠/١٩٥٦ادا کوچی دوایی کرد وتەرمەکەیان هێناوە بۆ سلیمانی. خە لکی سلیمانی و دەورو پشتی بە گەورە و بچووکە وە چوون بــــه پیریە وە، ئەو کاتە شیخ لطیف لە زینـد ا نی سلیمانیدا بوو ویستی بەشداری پر- سەی باوکی بکا، بەلام میری رێگەی نەدا و لە ئەنجام دا بوو بە خو پیشاندانێکـــی گەورە دژی حکومەت و دەس رێژی گوللـــه رووی کردە ئەو خە لکە ولەشی سارد وسر بووەکەی شیخ مە حمود بە مردوویش هە واریان لێ نە هێنا و ئەویش گوللەیـە کـــی سەر کەوت. بەو جورە گیانی پاك وبیرو ری شۆرە سوارێکی کورد وئازا رشۆرشگێر یکی مەردی دلسوزی کورد بە ئاسمانی دی سەری نابە وە.

هەزار سـلاو لە گیانی پاك و بیروزی شیخ مە حمودی نه مر.

پاشماوەی ل ٤ بیرە وە ری قارەمانی ..

لە مە رتێکچوونی حکومەتی شیــخ مە حمود **ها ملتون** لە کتێبی خوی دا بە ناوی رێگایەك بە کوردستان دا، لە زما- نی **کاپیتان کلارك** حاکمی سیاسی ئینگلیز لە سلیمانی دە گێرێتە وە کە **کلارك** گو- تویەتی " شیخ مەحمود قەولی لێ وەر- گیرا کە لە دژی حکومە تی ئینگلیز شورش نە کات و قەولە کەی بە جێ گە یاند. بە لام کە لە سالی ١٩٢٤دا ئینگلیزدا وای لێ کرد کە ببێتە ژێر دەسە لاتی عیراقە. وە زۆر بە توندی رە خنە ی گرت، سەرە- تای جو لانە وە لە سلیمانی دیاری دا. هێزی هە وایی ئینگلیز بو بومبارانـــی سلیمانی کە وتە کار. قشونی عیراقیش لە رمانی درایە ئه و ناوچە کوردیە بگرێ شیخ مەحمود کشاوە بۆ سنووری ئێران، سالی **١٩٣٠ کە هە لبژاردنی** نوێنە ران لە سلیمانی فێلی تێدا کرا و هە فـــی خە لکی سلیمانی لە مە ر هە لبژاردن حاشای لێ کرا، بۆ جاری ئێیــه م ئالای شورشی هە لکردە وە. شورشە کەی دوو- سال درێژەی کێشا. ئە مجارە قشونی حکو مە تی جنوبی شورشە کەی لە ناو نە برد بە لکو هێزی هە وایی ئینگلیز شکاندی. شیخ گیرا و درایە دەست حکومە تـــی عیراق".

شیخ مە حمود نادوا هەستانەی لە دژی ئیمپریالیزم وئوکە رە کانی خە باتی کرد دوای تە مە نێکی درێژی پر لە بیاوە تی و سەر بەرزی و نیشتمانیە روە ری، ١٠ ای بانگی ئوکتوبری ١٩٥٦ ژیانی قارەمانانەی و بیاوانەی دوایی پێ هات و کوردستانی بە روله بە شەره فە کانیکورد ئەسپا رد. نوکەرەکانی ئیستعماری ئینگلیز دوای- ئەمرگیش وازیان لە شیخ مە حمود نەهێنا ئە لکی شاری سلیمانی بە ورد ودرشتەوە بۆ بە رێ کردنی جە نازەی شیخ مە حمود کۆ بوونە وە، بۆ دواجە مین جار جەنازەکە قارەمانی نە تە وەی کوردیان بە شە قامە- کانی ئەو شارە دا گێرا. گرمەی ئـــە و دروشمانە دە نگی دە داوە: **"برووخـــێ رژێمی پاشایەتی نوکەر، بژی کـــورد و کوردستان، شێخی نە مر نە مردوە، کورد زیندوە "** هێزە چە کدارەکانی حکو مە تی نوری سە عید دەسرێژیان لە خو پیشاندە رە کان کرد، جارێکی دیکـــه خاکی سلیمانی بە خوێنی گە ل سوور بوو. جە نازەی شیخ مە حمودیش بە گوللـــە، نوکەرانی ئینگلیز دابێژرا.

شیخ مە حمود دەسالە بۆ هە میشە لە باوەشی دایکی نیشتماندا ئارامی گرتوە و روحی شادە کە ئێستا دە بینێ گە لـــی کورد بە سەروکایەتی قارەمانی نە بـــەز مستە فا بارزانی بە چە ئێستێکی ئازە و رنك وپێکتر بە رێگەی پر لە شانازی ئەو دا دەروات .

پاشماوەی ل ٣ یادی مەردان

خەباتی چەکداری دا ئەم ڕۆژنامە و گۆڤارانە دەر چوونە :

" ڕۆژی کوردستان ـ١٩٢٢ ، بانگی کوردستان ، بانگی حەق ، ئومێدی ئیستقلال

ئەگەر بزانین کە پلەی خوێندەواری لە نێو کورد لە ساڵانی بیست دا ١/١٠ بوە ئەوە زۆربەی خوێندەواران و ڕووناکبیرانی کورد لە دەوری شێخ مەحموود کۆ بوونەوە و خەباتیان کردوە لە پێناو سەربەخۆیی کوردستان و چەسپاندنی دەسەڵاتی کورد.

ـ شێخ مەحموود بە پێچەوانەی سەرکردەکانی پێشووی کورد و ئێستاش دۆست و دوژمنی کوردی باش ناسیوە. بڕوای بە بەڵێنی دوژمن نەکردوە و ئامادە نەبوە لە سەر مافی کورد و بستێ خاکی کوردستان ساوە مە بکات.

ـ شێخ مەحموود بڕوای تەواوی بوە بە سەربەخۆیی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ تەنیا دروشم نەبوە لای ئەو، بەڵکوو هەموو شێوەی خەباتی لە خزمەتی ئەو ئامانجە دانوە جا بە وتوو وێژ، یان شەڕی چەکداری، شێخ مەحموود بە خەباتی توند و تیژ ئینگلیز و ڕژێمی عێراقی ناچار کردوو دان بە حوکمدارێتی دابنێن لە بەیاننامەکی دوو قوڵی بەریتانیا و حکومەتی عێراق دا.

ـ شێخ مەحموودی مەزن یەکەم سەرکردەی کورد بوە لە مێژووی کوردستاندا بە ڕەسمی خۆی بە مەلیکی کوردستان ناو ناوە و حوکمداری کوردستانی ڕاگەیاندوە . هەوڵی داوە دەسەڵاتی کورد بە سەر هەموو خاکی کوردستان دا زاڵ بێت، پێوەندی گرتوە بە ناو دارانی بەشەکانی تری کوردستان، بە تایبەتی سمکۆی شکاک بە مەبەستی یەکخستنی هێز و توانای هەموو لایەك بۆ ئازادی کوردستان، لە هەمان کاتیشدا پێوەندی کردوە بە ڕووسیای سوڤیێتی بۆ هاو کاری و کۆمەك. نامە مێژوویەکەی بۆ لینین لە ١٩٢٣/١/٢٠ ئەو ڕاستیە مان بۆ دە سەلمێنێ کە شێخی نەمر ئاسۆی بیری فرەوان بوە و باش لە ناکۆکی نێو دەوڵەتان گەیشتوە و ڕۆڵی خەباتی ڕووسیای سوڤیێتی لە بزوتنەوەی ئازادی خوازی گەلاندا ئەرخاندوە.

ـ لە کاتی بە لاماری هێزی ئاسمانی ئینگلیز ولەشکری عێراق بۆ سەر کوردستان و سلێمانی، شێخ مەحموود ئاشتی بە ئاتی لێ نە کردوە، بەڵکوو دارو دەستە و دەزگای حکومەتی گوێزراوەتەوە جیاکانی کوردستان و بەرەنگاری دوژمن بوە و دەستی نە داوە . لە هەمان کاتیشدا ڕۆژنامەی **"دەنگی حەق"**ی بڵاو کردۆتەوە وەك ئۆرگانی دەوڵەتی کوردستان.

بە مەش شێخ مەحموود ویستوویەتی بە خەڵك ڕابگەیەنێ کە حکومەتی کورد ماوە و خەباتیشی بەردەوامە.

ئەو خاڵانەی سەرەوە ، لێ هاتوویی سیاسی وسەرکردایەتی سوپایی و هەڵوێستی مەردانەی شێخی نەمرمان بۆ دە سەلمێنێ شێخ مەحموود نەك هەر بە ڕێبەروێتی خەبات و ئاشتی لە دوژمن حەرام کردوە، بەڵکوو بە مردوویشی دوژمن لێی ترساوە وە تەرمەکەی وە بەر گوللە داوە .

سی ساڵ لە مەو بەر شێخ مەحموودی نەمر ما ڵاوایی لە گەل و نیشتمان کرد لە سەرەمەرگدا بەو ئاواتە وە ڕۆی:

"قەل و داڵ لاشەیان بخواردایە، بەلام شتێکی بۆ کورد کرد بایە "

هەزار سـڵاو لە یادی، لە گیانی پاکی شێخ مەحموودی نەمر .

لە ئەدەبی بیگانە

سالێك لە مەو بەر (٨)ی ئۆکتۆبەری **١٩٨٥) " مالتلا بینجامین مالویز "** شاعیری شۆڕشگێری ڕەش ، ئەندامی سەرکردایەتی **کونگرەی نیشتمانی ئەفریقای خوارو** "لە لایەن ڕژێمی ڕەگەز پەرستی ئەم وڵاتە وە تیرە باران کرا .

دواهەمین شیعری بینجامین کە لە ڕاستی دا پێشوازی لە مەرگە، ورەی بەرزی ئەم شاعیرە و ئیرادەی پۆلایینی خەڵکی ئەفریقای خوارو و نوێنەرە سیاسیە پاڵەوانەکانیان بۆ گونایی بێ هێنان بەتە منی چە بە لێ ڕژێمی ڕەگەز پەرستی ئەفریقای خواروو دەر دەخات.

ئێمە بۆ ڕێز گرتن لە یادی ئەو شۆڕشگێڕە وەرگێڕاوەی شیعرەکەی بڵاو دەکەینە وە :

" سەر فرازم بە وەی کە هەم
لە وەی کە وام
سەر فرازم بە وەی کردم
لە وەی وام کرد
گزەبای بە سووك زانین
ڕەشەبای بە چۆك دانان ڕەهێڵەی
خوێنمی لە شوێنە
سەر فرازم ، ژین بەخت ئەکەم
ژینم ، ژینە ناك و تەنیا کەم" .

هاو نیشتمانانی بەڕێز
ئابوونەی ڕۆژنامە ویارمەتی خۆتان بە م ئادرێسە بنێرن . ناو ونیشانی ئێمە ئاوایە :

SER DEMI NVE
P .BOX 7066 SPANGA 7
163 07 STOCKHOLM
SWEDEN. POSTGIRO
420 4506 - 2

پاشماوەی ل ٥ گۆشەی ئەدەب

ئەشکنجە را بۆ هۆدەی تەنیای خۆیان هێنا بوە . هەموو شێوەکانی ئەشکنجەیان لێ ئاقی کرد بوەوە و هەموو ئەندامی لەشی پڕ بوو لە برینی لێ دان. تەنیا ئێسك و پێست وەرە ماببوو. ئەمجا ئەدوا ڕۆژی کوردستان و ئیمان بە خۆ و بە شۆڕشی پێوە مابوو. ئەگەر خوێن خۆرانی کۆماری ئیسلامی ئێران نەیانتوانیبوو دیمەنی ئێسك بشکێنن، لە ژێر ئەشکنجەدا هەلاهەڵی بکەن، هەرگیز نەیانتوانی ئەرەق کوردانەی و ورە و ئیمان وخۆ ڕاگری شۆڕشگێرانەی ئێسك بشکێنن.

چاوم لە کاوە بڕی و لە دیمەنی دە هەڵبڕیم چاوەکانی وەك دوو گلۆپ داگیرسا بوون، هیوایان لێ دە باری. بزەی لە سەر لێوان بوو . شاد و بەکەیفتر لە جاران دە هاتە بەر چاو . لە کاتێکا ئێمە سەیری فەلاقەی وەك نەمامی ئەوەمان دە کرد، بە پێکەنینەوە ڕووی تێ کردین و گوتی:

" هاوڕێیانم. ئەوە دوا جار دە بێ کە بە گەنج ببینن. من بە تاوانی بەجێ گەیاندنی ئەرکی ئینسانی و نیشتمانیم لە بێدادگای ئیسلامی دا بە مەرگ مەحکوم کراوم. هاتوم ماڵاوایتان لێ بکەم. هاتم لە دوا کاتی ژیانم دا چاوم پێتان بکەوێ. من لە کردەوەی خۆم بە ژیوان نیم و بڕوام بە سەرکەوتن هەیە. لام وایە ئەرکی هەموو لاوێکی کوردستانە کە بە ڕێگایەکی ڕاست و بڕوا بە ڕێگای پێشکەوتوو ئازادانە بۆ ڕزگاری خەبات بکا . لە ئاست دایکی نیشتمان خۆم بە تاوانبار دە زانم کە نەمتوانی ماوەیەکی زۆر وەك پێویستە خزمەتی بکەم. بە خەمبارم کە لە ڕێی کە لێدا ئە مشەو سەنگەری پڕ لە هیوا و هومێد بەجێ دێڵم و گوللەی تاوانبارانی کوردستان دەکات. دڵی خاوێنم کە بۆ کوردستان و بۆ وەدی هێنانی مافی ڕەوا و دواکەوتوانی لێ دەدا ، ئەمشەو بە یەکجاری بۆ هەمیشە لە لێدان دە کەوێ. بە خەمبارم کە بە هۆی بڕوا و دڵسۆزی بۆ گەل و نیشتمان ، وە بە هۆی دژایەتی لە گەڵ دوژمنانی ئازادی خوێنم تێکەڵ بە ڕووباری خوێنی هەزاران ئەهیدی کوردستان دە بێ.

هاوڕێیانم بە بەرۆکی مەرگی بە خۆم دا شێوەی من تاسیمە وە باش مەرگم. کیانم هەمیشە لە سەر کوردستانی ڕەنگینی لە سەر سەنگەری هەموو بەشە ترکە بەدەك، لە نێو ماڵی هەموو ڕەحمەتکەیەك . لە حەنگای شەهادەتی هەر لاوێکی کورد ئەگەر ڕێ و چاوە ڕوانی ڕۆژی ئازادیە. دوا قسەم بۆ شۆڕش ئەوە یە: تکاتان لێ دەکەم گەل فرۆشان پاك کەنەوە، سەربڕی گوندە چۆڵ کراوەکان و سووتێنراوەکانی کوردستانی گەرمیان بکەن، کانیاوە کوێر کراوەکان، زەرد و سامانە سووتێنراوەکان، ماڵە ئاوارەکان ...

ئەنفالەی پێ کە سەرکان ئەشکەنە بەر چاو ناش بە ئاڵەکەی ٢٥ ئەشکەنە وە یاد ، هەموومان هاوار دەکەن، دەگرین، داوادەکەن تاماڵ وریا بن لە بازاڕی کڕین و فرۆشتنی گەلان دا بە تان فرۆشن. جاری تر بڕا. یە تی دوژمنانی ئێمە لە سەر لە ناوچوو نی شێوە پێکەنە بخنە وە. پشتی خۆتان بە دۆستان بە ستن و بە هیوای دوژمنان تێ مەکەون. دۆست و دوژمنی خۆتان بناسن. دوا قسەم بۆ پێشمەرگە ئەوە یە وریا بن، دوژمن بۆ لە ناو چوونی ئێوە سە دان پیلان ئە گێڕێ. چەك دانە نێن و پاکانە بۆ ئەو ڕژێمانە مەکەن، سەنگەر چۆڵ مەکەن، شێوە ڕەفتاری ڕێگای ئەهیدانی، ئامانجی ئەهیدان لە بیر مەکەن.

دوا وەڵامم بۆ دایکم ئەوە یە: بە دایکم بڵێن با بۆ من نەگری. هەزاران دایکی تر لە وکوردستانە خۆشە ویستیان لە دەست داوە. بە دایکم بڵێن بۆ من نەگری. ئەو دایکی ئەهیدە ،دایکی ئەهید بۆ ڕۆڵەی شین ناگێڕێ.

دڵخۆشیم هەر ئەوە یە کە ئامادە نە بووم چەرگی دایکانی تر هەڵقرچێنم. ماڵاوا. سڵاوم لێ دە کەم خۆشە ویستە کانم.

ئەوانەی گوت و ڕۆیشت . دەرگا داخرا یە وە . پردیانە حە وشی زیندان. قسەکانی کاری کردە سەرمان. بە ماندەرانی چکە بێ. لە غیرەت و بڕوای کاوە سەرمان سوڕ مابوو . پێم خۆش بوو هاوار بکەم، هاوارەکەم لە دنیا دەنگ دانە وە، گوێچکەی فەلەك کەر بکا . کاخی زۆرداری بلەرزێنی، کۆمەڵە لە خەو ڕاچڵەکێنم دیمەنە لە مافی مرۆڤ و ڕیکخراوی نێونەتەوەکان و خاچی سوور و... وە خەبەریان کە بپرسن بە کام تاوان، بە گوێرەی کام یاسا مرۆڤ بە تاوانی ئازادی خوازی و بیری پێشکەوتوانە دەبێ ئێعدام بکرێ؟ . لەم دە مەدا لە ناکاو دەنگی تەقەی هەستاو سنگی پڕ لە خۆشە ویستی کاوەیان پێکا . لە بەر ئە قەرعەی ئیعدامەی کاوە هاوری لە گەڵ تە قە بە رز بوەوە و هاواری کرد : بژی کوردستان، بمری زۆرداری و کۆنە پەرستی ، بمرن دوژمنانی ئازادی. هاواری کاوە لە بەندە نگی ئەوە ڕەنگدا بەرز تر لە دەنگی تە قە لە ئاردا دەنگی داوە. دەنگی تەقەنگی داگیر کە ران نە یتوانی ئەم هاوارە کپ بکات . بۆ سبە ینێ هەموو کڕ و مات، دارەکانی حە وشی زیندان لە ئاست وەرەی بەرزی کاوە سەری نە ورەیان دانواند بوو . دار و دیواری زیندان بۆ ڕێز لە گیانی پاکی ئەم دڵسۆزە بێ دەنگ بوون. بالندەکان ئەمیان دە گێڕا و بەردەی ماتەم وبەزارە بە سەر زیندان دا کێشا بوو . ئەمانەتە بە کرێ گیراوانیش لە بەر هە یبەتی ئە م ئێرە گورە سەریان سوڕ مابوو ، وەك ڕۆژان لە جم و جۆڵ دا نە بوون.

DER YASINA KURDISTAN

Roja 2y sêptimberê sala 1979 , di mêjoya xebata gelê kurd de li kurdistana Iranê , bi rojeka reş tête hejmartin. Gundê (Qarnê) li devera Sindos, li nav kurdan de bi Dêr Yasina kurdistan nav û dengên wî yên hatîne gêran . piştî ku li roja 28 î gilavêjê her wê salê , Îmam Xumeynî dijî miletê kurdê muslman fetwa xezayê day û li ber germî û serhişkî û te'sîra ayînî û berdewambûna kevniperistyê, wî pasdar , cendirme , û leşkerê xwe berda kurdistanê.

Bajarên Pawe, Mrîwan û Seqiz wêrankirin , bi sedan kesên bêçek û bêtawan kuştin, bi hezaran xêzan ji tirsên bombebaran kirinê û kuştinê ketne çol û çiya, aware û mişext û derbeder bûn. Xelxalîyê xûnmêj û kujekbû yê ku ji layê Xomeynîyê cellad ve bûye " hakimêşir'î" jibo kuştina azadîxwazên kurd û di çend rojeka de, li bajarên Sine, Pawe, Merîwan, Seqiz û Mehabad bi dehan kes bêy mehkeme , belge û pirsyar gullebarankirin.

Bergirtina qaremanên xelkê kurdistanê yên dilsotî û pır bi kîn, dujminatya Xomeynîyê dilreş pitir dijwarkir û wî ferman da ku gişt kurdistan bête wêrankirin û bikevîte ber şerê aborî û birsîbûnê.

Vê carê ne bitinê pêşmergên çekdar diketine ber wêrankirina dagirkeran; balefirvanên komarî îslamî , belku gelê kurd bigiştî; pîr,law ,jin , zaro ,çak û xirab hemî pêkve ketine ber hêrîşê û kuştinê .

Roja 2y sêptimberê 1979, destekek Pasdar, Cendirme û Caşên devera Sindos gundê "Qarnê" wêrankir , ketne nav xelkê bêçek û bêberevanî, 46 kes jê şehîdkirin, melayê gundî yê ku"Qur'an" birye berê serê wî jêkirin . Heke Dêr Yasîn sala 1948 li Felistînê ji layê Sehyonya ve hatbîte wêrankirin û xelkê wî bitebayî hatbine kuştin , gundê " Qarnê " jî kete ber hêrîşa " leşkerê islamî yê Xumeynî " û xelkê wî gişt hatin kuştin.

Diyare fetwa " îmamê umetê " ji bo xeza û kuştina kurdan , diviya "leşkerê islamî " bi temamî bicih înaba . Vêca Pasdarê "îslamê " bi birandina xelkê " Qarne " waz neîna belku kuştina bitebayî û gişti ya xelkê kurdistanê ya bo xwe kirye bername û sîyaset û kiryarek rojane û bi dehan Dêr yasîn li kurdistanê dubare kirine .

Kuştina bitebayî û giştî ya zehmetkêşên gundê Îndrqaş , Sokend, Sofyan, Serokanî, Kulîc , Qelatan, Korexane, Saroqmîş, Sewzî û Qerol, Qebakenî, Kerîze, Dîlan çerx, Payîn û îdamkirina komeleyî ya lawên Mehabadê , beşek bûn ji sîyaseta birandina gelê kurd ji layê rijîma komarî îslamî Îranî ve .

Nuhe eve heft sal di ser fetwa xeza Xumeynî dijî gelê kurd ra borîn . Ji wê rojê û heta îro kurdistan ya bûye welatekê dagirkirî , kêm bajar û gundên kurdistanê mayne neketîne ber bomban , wêran nekirîne û nehatîne sotin.

Gelê kurd bi serbor (tecrîbe) zanîye û bo derketîye, ku hîdî rijîmên diktator û faşist li ser kurdistanê dizalbin, hîdî kurdistan wek welatekê dagirkirî bimîne wê her kovandaryên wek Dêr Yasin û " Qarne " bi serde ên. bi tenê yeketî û xebat di kar gelê kurdê bindest ji van kovandary û malwêranya bi parêze .

XXXXXXXXXX

JI EDEBE BIYANI

Berî salekê (18y oktoberê) " Malsla Bîncamîn Maluyz" şa'rê şoreşgêrê reş, endamê serokatya kongirê nîştimanî yê efrîqa jêrî ,ji layê rijîma nifşperista efrîqa jêrî hatibû gullebarankirin.

Helbesta Bîncamîn î ya dûmahyê ya ku têde azayî û zîrekya xelkê efrîqa jêrî jibo bi dûmahî înana jîyê çepelê rijîma nejadperist efrîqa jêrî di dete ber çav .

Em bo rêzgirtina bîrhatina vî şoreşvanî vê helbesta wî ya wergêray belav dikeyn:

" Serferazim be wey ke hem ..
le wey ke wam,
serferazim be wey kirdim..
le wey wamkird.
Gijebay besûk zanîn..
reşebay beçok danan rehêley
xwênmî le şiwêne.
Serferazim, jîn bext ekem..
jînim, jîne tak û tenyakem".

****

Ji bo ku Silêmanî ji bombekirinê xelas bibe,Şêx Mahmûdî bajar berda û xwe da çiyayên Kurdistanê.Şêx Mehmûd bi heza xwe ve û alîkariya henek dostên xwe mîna Mehmûd Xanê Dizlî û Kerîm Begê Fetah begê hemawend û kurên wî,demeke dirêj dijî leşkerê Îngilîzî û Îraqê şer kirin.

Reportên nihênî yên îngilîzan bi dirêjî behsa wan şerên germ dike û şerê herî dijwar,şerê Awbarîkê bû, li paş serhildana şeşî îlona 1930-an li ber deriyê serayê,Şêx Mehmûd ji çiyayê Pîran hate Awbarîk û li wir şerkir. Lê mixabin, hêdî hêdî, hêza şêx Mehmûdî lawaz bû û çekê wan nema û dexi û dan jê hate birîn,ev bûn sedem ku Şêx Mehmûd teslîm bibe û îngilîzan ew ji Kurdisanê dûr xist û li taxa Ezemiye li Bexda hate deste serkirin heta şerê Reşîd Alî Geylanî li sala 1941, hingê Şêx Mehmûd ji Bexda hat û li dundê Sîtek li Şarbajêr cîwar bû. Paşî li gundê Darîkelî bi yekcarî niştecî bû.Li sala 1956-an nexweş keft û hinartine Bexda û li 9/10/1956-an heqya xwe kir û termê wî anîn Silêmaniyê.

Xelkê Silêmaniyê û dewrû berên wê bi mezin û biçûk ve ahtin berahiya termê Şêx Mehmûdî,hingê kurê wî Şêx Letîf di zindanê de bû û xwest besdarî taziya bavê xwe bibe,lê hukmetê rê neda û li encam meşeka mezin dijî hukmetê derket û hukmetê meş gulebaran kir û termê pîrozê Şêx Mehmûdî bi ber guleyekê ket.Bi vî awavî giyanê pak û pîroz ê şaswerekê azad û soreşger bi bêhêvî barkir. Hizar silav li giyanê pak û pîroz ê Şêx MEHMÛDÊ nemir bin.

ji rûpel 1

ŞEŞ SALIYA DESTHELATA

helata faşîsta eskerî bi ser Tirkiyê de girt.Li gor nivîsîna rojnamevanê tirk Mihemet Elî Bîrant,yekji hoyên serekî yên înqilaba eskerî li Tirkiyê mesela gelê kurd bû û her li piştî înqilabê li 15 herêmên Kurdistanê eskerî hukum girte destê xwe. Leşkerê tirk ji bo bêdengkirina hêzên demokratên kurd,hêrîş anî ser Kurdistanê.Di vê hêrîşê de hêza peya û top û belafiran beşdarî kir.Bi dehan gundên Kurdistanê bi darê zorê ji ser axa wan rakirin û birine heremên dûr yên tirkan.Bi sedan kes hatine kuştin û bi hezaran ketin zîndanan.Li seranserî Tirkiyê partî û rêxistinên siyasî û demokrasî qedexe kirin û hêzên demokrat ketin ber hêrîşan û zîndan pir bûn ji têkoşer û azadîxwazan.

Li gor enformasyona mafên mirovan li 12/9/1980 -roja înqilabê-81634 ketin zîndanan,6353 kes bi îdamê hatin hukumkirin.Ji van 5550 kes ji tekoşerên tevgera çep rizgarîxwaza kurd bûn.Heta niha pêtir ji 440 kesan hukmê îdamê li ser derketiye.

Lê di ser vê hemî hovîtiyê re,faşîzm nikariye xwestin û hêza şoreşger û demokratên tirk û kurd têk bide.Pêkhatina "Yekitiya Çep li Tirkiyê û Kurdistana Tirkiyê"ji şeş partiyên demokrat û şoreşger nîşana hişyariya hêzên pêşverû ye û domkirina tekoşîna wan e.

Di nivîsareka nûnerê "Yekitiya Çep li Tirkiyê û Kurdistana Tirkiyê" weha hatiye:li Tirkiyê hêsankirîn mafên mirovan nayên dîtin,tawan êşkence li dijî xelkê bû ye siyaseta dewletê. Şerekê bêdawî dijî gelê kurd dest pê kiriye.Tirkiya û Kurdistan ev şeş salin di şertên dîktatoriya faşîst de dijîn. Temamî partiyên siyasî yên berî înqilabê kar dikirin hatine qedexe kirin.Komîta aştiyê, mamosteyên pêşverû endamên yekitiyên demokrat bi hukmên giran ketine zîndanan.Sitem û zorî li ser gelê kurd gihaye dereceyek kesneditî. Piştî înqilaba 12-ê Îlonê 1980-î,ewên bi zimanê kurdî diaxifîn û xwe bi kurd didin naskirin bi cinayetkar tên hisabkirin û ceza digirin. Pir ji gundên li ser sinûrî bi darê zorê cûlkirine û xelkê wan veguhastine ciyên dûr.

Yekitiya Çep,ji pêwîstî hatiye damezrandin û nûnerên wan partiya ji bo azadî û demokrasiyê li welatê xwe tekoşînê dikin.Armanca Yekitiya Çep,herifandina rejîma dîktatora-faşîste û sazkirina hukmeteka demokrata-welatperêze.

Bê guman pêkhatina Yekitiya Çep gaveka pîroze ber bi vegerandina demokrasiyê û azadiyê li Tirkiyê.

Em hêvîdarin li Îran û Îraqê jî ji bo serkeftina tekoşînê û herifandina rejîmên dîktator û paşverû- yekitî û hevkariyeka xurt pêkbê û li jêr sîbera tekoşîna şoreşger û yekitiya tekoşînê û siyaseteka rast û bêqirê,gelê tekoşerê kurd jî bigehe mafên xwe yên rewa û azad û serbest bijît.

Navnîşaneme eve :
SERDEMA NÛ Box . 7066
Spanga 7 , 16307 Sweden
Postgiro : 420 4506 - 2

Hindîstanê,hinek bûyer û helwêstên nû anîn meydanê. Elî Şefîqê Ti[illegible](Ö demîr),ew demek bû li devera Rewandizê piropagende dijî Ingilîzan dikir û bi derew soz dida ku kurd, bigêhin mafên xwe,eger Îngilîz ji wîlayeta Mûsil bên derkirin.Rosan ji peywendiyên xwe bi tirkên Kemalîst xurt kiribûn, şerê tirk û girêkanji bi dawî hati bû û tirk bi serketibûn-ku bi rastî kurdan rolekî mezin di vê serkeftinê de hebû-.Lewra îngilîz neçar bûn hinek nerm bibin û Şêx Mehmûd ji Hindîstanê vegerandin û li Bexda Şêx Mehmûdî melikFeysel dît.Di wî demî de bû ku Şaîrê Kurd Şukrî Fezlî ev helbesta pêşkeşî Şêx Mehmûdî kir:

"Îş ke rûy êsta le hewraze serew jêr nekey Fikrî wirdîş ewî,her be du'aw niwêjî nekey Gêre şwênê ke kay konî be bada le kinit çake her lê xurî,seyrî dem û kawêjî nekey".Bi vî awayî Şêx Mehmûd vegerya Silêmaniyê û li 10/10/1922-an hukmetek pêkanî bi serokatiya birayê xwe Şêx Qadirî û hukmeta Berîtanya û Îraqê jî qayil bûn bi mafên rewayên gelê kurd ku dewleteka kurdî pêkbê li wan deverên ku piraniya xelkê kurd in û wefdek şandin ji bo destnîşankirina peywendiyên Kurdistanê û Îraqê. Şêx Mehmûdî dest bi kar û barên dewletê kir û leşkerekê kurd dirust kir bi beşdariya efserên kurd yên ku ji leşkerê Osmanliya revîn, ala kurd bilind kir,perên Kurdistanê çêkirin û belav kirin.Sirûda nistîmanî,rojnama Kurdistan û Rojî Kurdistan derçûn,ku organên hukmetê bûn Li paş têkçûna dewleta cara duwem, çapxane birin şikefta Casene li devera Sordaş û li sala 1923-an,rojnama Bangî Heq,hejmara yekem,li 5-3-1923-an derçû,bitenê sê hejmar, derketin û dirûşmê wê jî ev bû"Naskê be top û bomba,Serfirazê Bangî heq",anko bi top û bomba em naşikên,Bangê Heq serfiraz e.

Behskirina bûyer û biserhatiyên ser dema hukumeta Şêx Mahmûdî behsekê dûr û dirêje,ew sedemên bûne hoyê lawazbûn û nemana wê,behseke pir bi xem û perêşaniye û di nivîsarekamîna vê mirov nikare behs bike.Lewra em dê tenê behsa peywendî û helwêstê biyaniya bikin. Di destpêkê de, em dibêjin nexşe û pîlanên nihênî tiştek e û meselên ber bi çav tiştekê din e.Tiştê ku eniya sûndxwaran belav dikir ku hemî gelên li jêr hukmê Osmanliya dê rizgar bin,tiştekê derew bû,rastiya wê peymana, Saykis-Bîko a nihênî bû ku li 9.3. 1916 li navbera Berîtanya û Feranse hatibû îmzakirin.Di dawiyêde Rosan ev peyman qebûl kiribûn û li gor vê peymanê hemî Kurdistana îro li jêr destê tirkaye wê ji Rosan re ba. Lê Îngilîzan her ji zû çavên xwe biribûna birên petrolê li Kurdistanê ji ber vê yekê wan bi hêsanî Kurdistan ji destên xwe nedikir û lewra ji bo bi cî anîna vê daxwazê destên xwe dirêjî Fransiyan kirin.Li paş şoreşa Oktoberê, Rosan xwe ji vê peymanê kişand-bi rastî her Ros bûn ku ev peymana rîswa kirin-êdî tirsa Îngilîza nema ku sinûrê wan û Rosan bi hevra be Belgên nihênî eşkere dikin ku sedema Îngilîza dixwest dewleta Kurdistan saz bibe,ew bû ku Kurdistan bibe perdeyek li navbera wan û Rosan Kurdistanê bi vê rewşa teze bihayekê mezintir peydakir li cem îngilîza.Fel û xap û cambaziya Ingilîzan her ji zu navdare.Ew karîn bi demeke kurt Ferense qeyil bike ku dev ji wîlayeta Mûsil berdin beramber hinek petrola Iraqê.

Li wî demî yê ku Şêx Mehmûd li Hindîstanê bû,tirk mijûlê astengên xwe yên hundirî bûn.Kurd,Ermenî û Asûrî her yek ji wan bi awayekî hereket, dikir. Hêrîşa Grêkan tirseka mezin xistî bû dilê tirkên Kemalîst. Lê piştî ku Şêx Mehmûd vegeriya Kurdistanê û dewlet damezrandî,îngilîz karîn nizikî kemalîsta bibin û melîk Feyselî piştrast bikin ku tirsa hêrîşa kemalîstan li ser wîlayeta Mûsil nemîne,her weha îngilîz karîn dostaniya tirk û rosan jî tekbide, beramber ku van soz da tirkan ku hukmeta Kurdistana başûr nehêlin ya ku tirk pir jê hers bibûn.

Ev bû ku peyman Sîver ya ku di bendên, 62,63,64-an de behsa mafên gelê kurd dikirin,helweşînin û peymana Lozan ciyê wê girt,ev peymana mafên gelê kurd bi pişt guhên xwe ve havêtin.

Bi vî awayî rîsê kurda bû hirî ji îngilîzan re û berê tekoşîna kurda îngilîzan xwar. Şêx Mehmûdî xebat kir ku dostekî ji gelê kurd re bibîne û ji bo vê mabestê nameyek bi nûnerekê xwe re şande cem qunsilê Ros li Tewrêzê di nameyê de şêx daxwaz ji Lenînî dike ku alîkariya kurdan bike.(Ew name li sala 1923-an li rojnama Piravda hate weşandin).

Îngilîzan li destpêkê hewil dida ku Şêx Mehmûdî weke mirivekê xwe bi kar bîne, lê şêxî tenê hêviya Kurdistaneka azad û serbest di dilî de bû.Di helbestekê de Şêx Mahmûd bi eşkerayi bêzariya xwe beramber îngilîzan nîşan dide:

Namewê jînî esaret,besme omrî gumrehî/Nayke me ser xom be destî muddeî,tacî şehî/Qet be emrî dijminan im,namewê fermandehî.

Li gor wê pîlanê ya ku hatiye kêşan, leşkerê Berîtanya û Îraqê û bi piştgiriya hêza asmaniya îngilîz li sala 1924-an hêrîş kirin ser bajarê Silêmaniyê û bajar bombebaran kirin.(Jewahîr Lal Nehro di bîreweriyên xwe de behsa vê bombebaranê kiriye).

▶

alîakriya Osmanliya.Deng û basên
wan roja wesa dida zanîn ku leşke-
rê Ros dixwaze bajarê Silêmaniyê
dagîr bike, lewra piraniya xelkê
Silêmaniyê karê xwe dikirin ku ji
bajarî derkevin.Şêx Mahmûdî kar di-
kir ku peywendiyên xwe bi leşkerê
Ros re dayne,ji bo ku eger ew çûna
nava bajarê Silêmaniyê ziyane xel-
kê wê nekin,lê di wî demî de şore-
şa Sosyalista Oktoberê li Rosya bi
serkeft û leşkerê Ros vegerya we-
latê xwe î Îngilîzan jî li 7/5/19
18-an bajarê Kerkûkê girtin.Osman-
liya dagîrkirina Kerkûkê ji alî in-
gilîzan kirin sûcê Şêx Mehmûd ûdi-
gotin kû wî alîkarî bi Arnold Wil-
son-berpirsiyarê Ingîliza-re kiri-
ye.Lê dagîrkirina Kerkûkê ji ali-
Ingilizan gelek wext negirt û tir-
kan dîsa li 24/5/1918 Kerkûk stan
din û xistine jêr destê xwe û Şêx
Mehmûd ji Silêmaniyê bi girtî şan-
dine Kerkûkê, li wir dane dadgehê
û biryar dan şêx Mahmûdî li sêdarê
bidin (îdam bikin).Lê Elî Îhsan pa-
şa,serleşkerê Osmanliya dixwast,sûd
(qezenc)ji desthelata şêx Mehmûdbi-
bîne, lewra şêx Mehmûd efû kir,çek
û pere jî danê û şandine Silêmani-
ye ji bo ku wê heremê ji Ingilîzan
biparêze.

Lê mana Tirkan jî li Kerkûkê pir
wext ne girt û li gor rêkeftina Mo-
dirîs ya li 30/10/1918-an hatiyeîm-
zakirin, Kerkûk ji Îngilîzan re ma.
Pêş şerê yekem ê cîhanê û di dema
şerî jî de,Ingilîzan her hêdî-hêdî
efser û şarazayên xwe dişandineKur-
distanê ji bo ku rewşa kurdan ji
nêzîk bizanin û gera Rîç nimûneyek
bû ji van hewildana.

Di dema şerî û di paş şerî jî da,
bitaybetî ew Ingilizên ku ew demek
bû li Hindîstanê bûn û hatibûne des-
nîşankirin ji bo vê mebestê bi ni-
hênî û eşkerayî dihatine Kurdista-
nê. Piştî ku Bexda hatiye dagîrki-
rin. Mîcerson hate devera xaneqîn
û dewrûberên Kifrî û Kaptin Noel-
kû paşî bû Mîcer-hate cem Şêx Meh-
mûdî ku ew demek bû destê xwe danî
bû ser herêma Silêmaniyê. Belgên
nihenî eşkera dikin ku Mîcer Noelî
dixwest ku dewleteka Kurdî pêkbîne
û her di wan belgan de Noêlî pirbi
germî daxwaz ji Berîtanya dikir ku
dewleta Kurdistan pêkbîne.

Mamoste Refîq Hilmî di bîreweriyên
xwe de dibêje:eger li gor daxwaza
Noêl ba,gumana min hebû ku dewle-
ta Kurdistana mezin dê ava bibe,lê
mixabin,Noêl gelek li Kurdistanê
nema û Îngilîzan ew şande devera
Qafqas û di vegera xwe de,Şoreşge-
rên Cengelî ew dîl girtin.Li sala
1919-ê hukumeta Berîtanya biryar
da ku Şêx Mehmûd bibe hukumdarê he-
rêma Silêmaniyê.Helbet Îngilîzan ji
bo berjewendiya (meslehet)xwe ev bir-
yar da bû.Li wê demê ku bo wan eş-
kera bû ku Şêx Mehmûd bi vê desthe-
latdariya bê serûber razî nabe,ji-
bilî vê ji lawaziya (zeîfî)tirkan
û pirsgirêkên wan yên hundirî rê ne-
dida wan doza wîlayeta Mûsil bikin
Îngilîzan bada û Mûsil bi hemî Kur-
distana başûr ve dane pal Mîzopotam-
ya û Îraqeka ser bi Berîtanya di-
rûst kirin.Jibilî ciyê Kurdistanê,
yê stratejî,bîrên petrolê jî bûn se-
dem ku Berîtanya her li wî demî bi-
yar bide ku astenga pêşeroja Kurd-
istanê û Îraqê li ser wan bîrên pet-
rolê wesan çareser bike ku her du-
wan bike yek û bixe jêr destê xwe.
Ji bo vê mebestê jî Feysel ji Hica
zê anîn û hukmet û dezgeh li dest-
helata xwe diras kirin û Kurdistan
dane pal Îraqê.Belgeyên nihenî û
raportên wî serdemî jî xuya dikin,
ku xelkê Kurdistanê ne bi hukmê
Feysel û ne jî bi girêdana Kurdis-
tanê bi Îraqê ve razîbûn.

Li sala 1919-ê hêzeka Îngilîzan bi
serokatiya ceneral Fraizer heriş bi-
re Bendî-Baziyan û li wir şereke
dijwar li navbera wan û Şêx Mehmû-
dî çêbû,lê ji ber destkurtiya şêx
Mehmûdî û nebûna çekî û xiyaneta hin
de kurdan-weke Mişîrê Heme Sîmanê
Hemawendî-Şêx Mehmûd û leşkerê xwe
şikestin û şêx Mehmûd li Berdeqera
manê bi destê serbazekî birîndar bû
û bi dilî hat girtin û bi birînên
wî ve hinartine Çemçemal û li wir
dadgeha leşkerî biryara lisêdareda-
na wî da,paşî biryara dadgehê hate
guherîn û şandine Hindîstanê.

Di dadgehê de,ji Şêx Mehmûdî pirs-
în: te çima ev şere helkir û tu we-
kî çeteyekî li hember hêza me ya
rizgarîxwaz derketî? Şêx Mehmûdî be-
rsiva wan da û got: ez ne çeteme ne
jî rêgirim, destê xwe bire di baxi-
la xwe de ku Quraneke biçûk û ben-
da "12"-an ji bendên serokê Emrîka
Wîlson î der anî û gotî,ez li gor
ve bende doza mafên neteweyiyên ge-
lê kurd dikim û ez niha jî her dîs
an li ser doza xwe me.Li wî demê ,
Şêx Mehmûd li Hindştanê bû,Ingili-
zan Mîcerson kirin hakimê siyasî yê
Silêmaniyê.Mîcerson bervajiyê Mî -
cer Noêl,mirovekî pozbilind û pir
ji Şêx Mehmûdî û binemalan şêxan
hers dibû.Herçend Mîcersonî zimanê
kurdî baş dizanî û ji bo pêşdabiri-
na zimanê kurdî texsîrî ne kir û
di serdema wî de,zimanê kurdî bû zi-
manê resmî di xwendingeh û dezgeh-
an û alfebeyeka kurdî çapkir û alî-
kariya nivşikar û şaîrên kurd di-
kir ku afrandinên xwe bi zimanê kur-
dî binivîsînin û xelatek berhevkir
ji bo her kesê baştirîn şîr yan ni-
vîsin binivîse,lê ya rastî ew karê
wî her ji bo berjewendiya Îngilîz-
an bû û dixwest bi vî awayî xwe li
ber xelkê şêrî bike,ta ku xelk bê-
tir ber bi wan biçin û li jêr emrê
wan bin.

Dûrketina Şêx Mehmûdî û mana wî li

Xwedî :
Cemşîd Heyderî
Berpirsyar & Redaktor:
Kerîmî Hussamî

Serdema Nû

JI ALÎ DESTEYA NIVÎSKARAN VE TÊT BELAVKIRIN

Sal 1 Hejmar 9 Oktober 1986 Bıha:6 Kronê Swedı

YADI ŞÊX MEHÛDI MEZIN

Şêx Mehmûd,li sala 1880,li bajarê Silêmaniyê ji dayik bû,ji binemala şêxên Berzincî ye.Nav û dengên vê binemalê,bi hoyê şêx Marifê Nodê û Kak Ehmedê şêx,li Kurdistanê belav bûne.Li paş ku mîrnişîna Baban têkşûyî û leşkerê Osmanliya bajarê Silêmaniyê dagir kirî,ev binamale bû cêgira desthelatdariya deverê û jibilî desthelatdariya ayînî (dînî), desthelatdariya siyasî jî kete destê wan û ev desthelatdariya wesa xurt bû ku Soltanên Osmanliya jî hurmet jêre digirt.

Yekem beşdar bûna vê binemalê di piştgiriya Osmanliya de,ew bû ku kak Ehmedê şêx hêzek ji mirîd derwêşên xwe pêkanî bi serokatiya kurê xwe şêx Seîdî û ev hêz çû alîkariya Osmanliya. Osmanliya jî şêx xelat kir û 5 gund jêre kirin diyarî,her weha coya Kak Ehmedî jî li Awbare û Bekreco ku ev bûn aboriya wan.Şêx Seîdê bavê Şêx Mehmûdî dostekê nizîkê Soltan Ebdilhemîd bû.Solatanî şêx dawet kir bû ku biçe Stenbolê. Li Mûsil desteka ser bi "Îtîhad û Tereqî" ku dijî Soltan Ebdilhemîdî û dostên wî bûn, pîlanek kêşa û li roja cejnê karîn şêx Seîdî û şêx Ehmedê kurê wî û çend kesên din bikujin. Şêx Mehmûd û şêx Qadirê birayê wî,li ciyekî din xwe parastin û ligel 120 kesan bi riya Hewlêrê xwe xelas kirin û çûne Silêmaniyê.

Dema Îngilîza li destpêka şerê cihanê yê yekem li roja 6/11/1914-an bajarê Faw li bajûrê Iraqê dagîr kirî û ber bi jor hatin,Waliyê Osmanlî bi navê xezayê (cîhad)daxwaz ji êrîşên Kurd û Ereb kir ku li hember Îngilîza rawestin.Kurdan li ser wê daxwazê leşkerek ji hezar çekdara pêkanî û bi serokatiya Şêx Mehmûd beşdarî şerê "Şuêbe"bûn.Lê Osmanlî xerab di vî şerî de şikestin û li dawiya meha nîsana sala 1915-an paşda vegerîn,piştî ku 2500 kuştî û birîndar jê ketin û 800 kes jî bi dîlî hatin girtin.Piştî vê şikestina Osmanliya Şêx Mehmûd vegera Silêmaniyê.Li sala 1917-an,dema leşkerê Rosya Qeyserî gihaye devera Wilyawa li Şarbajêr,şêx Mehmûd bi xwe hêzek leşkerî pêkanî û çû

ŞEŞ SALIYA DESTHELATA FAŞIST LI TIRKIYE

Di 12-ê meha îlona îsal,şeş sal bi ser inqilaba generalên tirk derbas dibin.Berî sala 1980-î tekoşîna nêzên demokratên Tirkiyê kar dikir ku rê ji demokrasiya burcuwazî re vekin û bayê azadiyê,hewayê germ û pîsê çend salên Tirkiyê pak bike ji bo ku xelk bikare bi azadî bijît. Paşverû, bucuwaziyên kompradorên tirk û Împeryalîzma cîhanê,bi taybetî Emerîkî hevgirtî, xwediya dehan bas û bingehên eskerî û aborî ne dikarîn bibînin vaye li Tirkiyê demokrasî saz dibe,qelem, ziman bîr û baweriyên azad,partî û rêxistinên siyasî û demokrat tekoşînê dikin ji bo ku demokrasiya burcuwazî ciyê paşverûtî û diktatoriyê digire. Bi taybetî netewa me ,li paş çend salên çewsandin û serbirînê, dest bi damezrandina partî û rêxistinan kiri bû û giraniya xwe nîşan dida di meydana (qad)siyasî û civakî ya Tirkiyê de.

Ev baye bi dilê împeryalîzm û paşverûyên hundir nebû. Divê her çawan ba rê lê bigrin.Li destpêkê hinek deste û gropên paşverû û terorîst saz kirin û dest bi şerê hêzên demokrat kirin.Di salekê de, bi sedan kes bi destê tawankarên (cîneyatkar) ser bi MIT û CIA hatin kuştin û tirs û betenahî li temamî Tirkiyê belav bû.Paşî bi heveta vegerandina tenahiyê generalên tirk bi şîret û alîkariya Waşîngton înqilab kirin û hukmê sosyaldemokratê Ecevît herifandin û dest

r.4